

RAPORT Z WIZYTACJI

(ocena programowa)

dokonanej w dniach 2 – 3 listopada 2013 r. na kierunku *ekonomia* prowadzonym w ramach obszaru nauk społecznych realizowanych na poziomie studiów pierwszego i drugiego stopnia o profilu ogólnoakademickim na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy.

przez zespół oceniający Polskiej Komisji Akredytacyjnej w składzie:

przewodniczący: prof. dr hab. Danuta Strahl – członek PKA

członkowie:

- dr hab. Wojciech Downar - członek PKA
- dr hab. Barbara Pogonowska - ekspert PKA
- mgr Hanna Chrobak-Marszał – ekspert PKA
- Michał Horajski – ekspert PKA

Krótką informacja o wizytacji

Wizytacja na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy na kierunku *ekonomia* odbyła się z inicjatywy Polskiej Komisji Akredytacyjnej w ramach harmonogramu prac określonych przez Komisję na rok akademicki 2013/2014. Wizytacja tego kierunku studiów odbyła się po raz drugi. Pierwsza ocena jakości kształcenia na tym kierunku studiów odbyła się w roku 2008 i zakończyła wydaniem oceny pozytywnej (Uchwała Nr 306/2008 Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej z dnia 29 maja 2008 r.).

Aktualna wizytacja została przygotowana i przeprowadzona zgodnie z obowiązującą procedurą oceny Polskiej Komisji Akredytacyjnej. Wizytacja ta została poprzedzona zapoznaniem się Zespołu Oceniającego z raportem samooceny przedłożonym przez Uczelnię. Natomiast raport Zespołu Oceniającego został opracowany na podstawie przedstawionej w toku wizytacji dokumentacji, hospitacji zajęć dydaktycznych, analizy losowo wybranych prac dyplomowych oraz zaliczeniowych, wizytacji bazy naukowo-dydaktycznej, a także spotkań i rozmów przeprowadzonych z Władzami Uczelni i Wydziału, pracownikami oraz studentami ocenianego kierunku.

Załącznik nr 1 Podstawy prawne oceny jakości kształcenia

Załącznik nr 2 Szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji

Kryterium 1. Koncepcja rozwoju ocenianego kierunku formułowana przez jednostkę*

1.1).

Uczelnia rozpoczęła działalność od prowadzenia kształcenia w specjalnościach *administracja publiczna*, *wychowanie z profilaktyką uzależnień* oraz *resocjalizacja z profilaktyką społeczną* na mocy decyzji Ministra Edukacji Narodowej nr DNS-1-0145-

572/Eko/2000 z dnia 13 września 2000 r. nadającej uprawnienia do prowadzenia wyższych studiów zawodowych w Kujawsko-Pomorskiej Szkole Wyższej w Bydgoszczy.

Uprawnienia do prowadzenia kształcenia na ocenianym kierunku studiów na poziomie studiów pierwszego stopnia Uczelnia otrzymała decyzją Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w dniu 21 marca 2005 r. (nr DSW-3-4003-361/51z/JP/05), zaś na poziomie studiów drugiego stopnia – decyzją Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 4 lipca 2011 r. (nr DNS-WUN-6022-14670-3/SP/11)

Strategia Uczelni została zatwierdzona – zgodnie z przepisami Statutu Uczelni – Uchwałą 3/2011 Rady Powierniczej z dnia 1 października 2011 r. w sprawie przyjęcia dokumentu „Strategia rozwoju Kaszubsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy na lata 2011 – 2020”.

Natomiast na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym strategia rozwoju Wydziału do roku 2020 została zatwierdzona na posiedzeniu Rady Wydziału w dniu 18 maja 2012 r. Brak jest uchwały Rady Wydziału w tej sprawie.

Uchwały Rady Powierniczej w sprawie strategii zostały podjęte już po decyzji ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego w sprawie utworzenia kierunku *ekonomia*.

W czasie wizytacji przedstawiono protokoły z posiedzeń Rady Powierniczej oraz Rady Wydziału wraz z listami obecności w powyższych sprawach. W posiedzeniach oraz procedurze tworzenia tych dokumentów nie uczestniczyli interesariusze zewnętrzni.

Procedury związane z utworzeniem kierunku zostały zachowane, tj. odbywały się zgodnie z zapisami w Statucie, po pozytywnym zaopiniowaniu dokumentów przez Radę Powierniczą oraz skierowaniu przez Rektora Uczelni stosownego wniosku do ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego.

Misja uczelni w swojej syntezie wyraża się słowami Sapientiae Servientes –w służbie mądrości. Uczelnia deklaruje iż, jest miejscem w którym poszukuje się prawdy, wiedzy i umiejętności czerpiąc z sentencji „Człowiek jest przede wszystkim istotą, która szuka prawdy, usiłuje nią żyć i pogłębiać ją w dialogu, który obejmuje dawne i przyszłe pokolenia. Misja podkreśla przygotowanie absolwentów do potrzeb zmieniającego się rynku pracy, potrzeb pracodawców, gospodarki globalnej „a także wychowania studentów w duchu zasad moralnych i odpowiedzialności za wykonywanie zadania”. Zakłada się aby wiedza i postawy wyniesione z Uczelni były zgodne z europejskim i światowym trendem kształcenia pozwalającym na kompetentne i świadome funkcjonowanie w dynamicznie rozwijającym się globalnym społeczeństwie. Stąd Uczelnia dąży, by absolwenci byli ludźmi o silnej motywacji zawodowej.

Cele strategiczne sformułowano dla uczelni są następujące: Stałe podnoszenie jakości kształcenia, Staranne przygotowanie absolwentów do pracy zawodowej, zwiększanie oferty edukacyjnej uwzględniającej preferencje kandydatów, wymagania rynku pracy oraz kadrowe potrzeby regionu, Internacjonalizacja kształcenia.

Wydział Ekonomiczno-Społeczny sformułował swoją misję, która wpisuje się w misję Uczelni i jest ujęta następująco: „dbamy o to aby nasi absolwenci wyposażeni w solidne podstawy teoretyczne, praktyczną umiejętność analizy procesów makro i mikroekonomicznych oraz społecznych byli przygotowani do skutecznej realizacji współczesnych wyzwań społeczno-gospodarczych. W służbie mądrości (Sapientiae Servientes) kierujemy się zasadami wolności nauczania, inicjowania i prowadzenia badań naukowych, etyki, rzetelności naukowej i dydaktycznej oraz dobrymi obyczajami”. Strategia rozwoju Wydziału na lata do roku 2020 zakłada realizację czterech celów strategicznych; stałe podnoszenie jakości kształcenia (dla którego sformułowano dziewięć zadań),

ciągły rozwój badań naukowych ,
ciągły rozwój kadry naukowej i dydaktycznej,
kształtowanie pozytywnych relacji z otoczeniem społeczno-gospodarczym i politycznym.

Kierunek *ekonomia* wpisuje się zarówno w misję Uczelni jak i wydziału a także w zadania strategiczne wydziału z uwagi na integrację badań naukowych z procesem kształcenia. Koncepcja kształcenia kierunku *ekonomia* zakłada bowiem w programie studiów przekazywanie wiedzy teoretycznej, w tym pogłębionej na studiach II stopnia w zakresie mikroekonomii i makroekonomii, w którym prowadzone są badania naukowe. Absolwent kierunku *ekonomia* powinien posiadać wiedzę z zakresu funkcjonowania gospodarki, w tym w szczególności, podmiotów gospodarczych jak i ich otoczenia. Ponadto program kształcenia zorientowany jest na potrzeby rynku pracy poprzez takie specjalności jak: *ekonomika pracy i zarządzanie kadrami, rachunkowość przedsiębiorstw i finanse, ekonomika i organizacja przedsiębiorstw, ekonomia menedżerska, komunikacja i public relations w biznesie* a na studiach II stopnia : *ekonomia globalna, rachunkowość przedsiębiorstw i finanse, zarządzanie kadrami z ekonomiką pracy*. Oferta ta konsultowana z przedstawicielami rynku pracy wpisuje się w cel strategiczny jakim jest: kształtowanie pozytywnych relacji z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Jak widać dwie specjalności na studiach II stopnia są kontynuacją oferty kształcenia na studiach I stopnia zaś *ekonomia globalna* jest otwarciem się na szerszą rekrutację, a przede wszystkim jest to specjalność ściśle podporządkowana tożsamości kierunku *ekonomia*. Oferta jest elastyczna i różnorodna poprzez oferowane specjalności kształcenia a także zajęć do wyboru. Natomiast niektóre specjalności są dość pojemne i łączą w sobie elementy ekonomii i zarządzania jak np. *ekonomika pracy i zarządzanie kadrami*, co z jednej strony czyni tę specjalność dostosowaną do oczekiwań rynku pracy ale nakłada też na uczelnię obowiązek szerszego ujęcia programowego aby przekazać odpowiedni zasób wiedzy i umiejętności. W koncepcji kształcenia określono sylwetkę absolwenta każdej specjalności charakteryzując wiedzę, umiejętności i wskazując miejsca pracy. Koncepcja kształcenia daje wyraźną podbudowę w postaci przedmiotów ogólnych i podstawowych a następnie pogłębia i rozwija zakres przekazywanej wiedzy w przedmiotach kierunkowych a następnie uszczegóławia w przedmiotach specjalnościowych. Kierunek *ekonomia* realizuje też zadanie dotyczące internacjonalizacji kształcenia. Oferowane są wykłady w języku angielskim. Przyjęto studentów z Ukrainy. Innowacyjność oferty uwidacznia się w programowym profilu specjalności i współpracy z przedstawicielami praktyki.

1.2).

Uchwałą nr 13/2011/2012 z dnia 6 marca 2012 r. Senat zatwierdził wytyczne do opracowania i wprowadzenia programów kształcenia zgodnych z Krajowymi Ramami Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego, zaś Uchwałą nr 17/2011/2012 z dnia 26 czerwca 2012 r. Senat zatwierdził opis efektów kształcenia na danym kierunku, poziomie oraz profilu kształcenia.

Uchwałą nr 15/2012/2013 z dnia 18 czerwca 2013 r. Senat zatwierdził zmiany efektów kształcenia dla kierunku „*ekonomia*” na poziomie studiów pierwszego i drugiego stopnia o profilu ogólnoakademickim. W posiedzeniach Senatu nie uczestniczyli interesariuszy zewnętrzni. Natomiast Strategię rozwoju uczelni na lata 2011-2020 przyjęła Rada Powiernicza Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej

W czasie wizytacji przedstawiono protokoły z posiedzeń Senatu wraz z listami obecności w powyższych sprawach.

Na Wydziale od maja 2013 roku funkcjonuje Wydziałowa Rada Pracodawców, Przedsiębiorców i Samorządowców. W Radzie uczestniczą przedstawiciele prestiżowych

instytucji i przedsiębiorstw regionu jak : dyrektor Banku Ochrony Środowiska oddział w Bydgoszczy, przedstawiciel Urzędu Statystycznego Oddział w Bydgoszczy, Powiatowego Urzędu Pracy, doradcy korporacyjni. Rada brała udział w opiniowaniu efektów kształcenia. W opiniach (pisemnych) przedstawionych podczas wizytacji dominują uwagi dotyczące zwiększenia udziału zajęć z zakresu kreowania umiejętności oraz kompetencji społecznych .

Studenci biorą udział w budowaniu koncepcji kształcenia kierunku *ekonomia* jako członkowie takich zespołów jak Kierunkowy zespół ds. zapewnienia i doskonalenia jakości kształcenia oraz Rada Wydziału. Analiza dokumentacji Wydziału pozwala zauważyć że studenci są obecni na posiedzeniach gremiów zajmujących się oceną i doskonaleniem jakości kształcenia i aktywnie w nich uczestniczą.

Ocena końcowa 1 kryterium ogólnego ocena:, w pełni,

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1.1)

Koncepcja kształcenia kierunku *ekonomia* jest zgodna z misją Uczelni i realizuje cele strategiczne Uczelni jak i Wydziału poprzez kształtowanie oferty specjalności

1.2)

W budowaniu koncepcji kształcenia kierunku *ekonomia* bierze udział kadra akademicka, studenci poprzez udział w odpowiednich gremiach i organach Wydziału oraz Rada Pracodawców, Przedsiębiorców i Samorządowców opiniując cele i efekty kształcenia.

Kryterium 2. Spójność opracowanego i stosowanego w jednostce opisu zakładanych celów i efektów kształcenia dla ocenianego kierunku oraz system potwierdzający ich osiągnięcie

2.1).

Zgodnie z warunkiem określonym w art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, efekty kształcenia dla cyklu kształcenia rozpoczętego w roku akademickim 2012/2013 oraz 2013/2014 zostały określone przez Senat Kujawsko – Pomorskiej Szkoły Wyższej uchwałą nr 15/2012 z dnia 29 maja 2012 r. w sprawie określenia efektów kształcenia na kierunku *ekonomia* – studia pierwszego i drugiego stopnia. W powyższej uchwale Wydział przyporządkował kierunek *ekonomia* do obszaru nauk społecznych. Uchwałą RW nr 6/2013 z 6 czerwca 2013 r. wskazana została dziedzina nauk ekonomicznych w dyscyplinach *ekonomia*, nauki o zarządzaniu oraz finanse, jako te, do których odnoszą się efekty kształcenia dla kierunku *ekonomia*. Określona dziedzina i dyscypliny są takie same dla studiów I i II stopnia. Rada Wydziału przyjęła również opis programu studiów na kierunku *ekonomia* (uchwała RW 12/2013 z dnia 19 września 2013 r.) zarówno dla studiów pierwszego, jak i drugiego stopnia. Wydział ma zatem określony program kształcenia dla kierunku *ekonomia* składający się z opisu zakładanych efektów kształcenia oraz programu studiów stanowiący opis procesu kształcenia prowadzącego do uzyskania tych efektów.

Przy formułowaniu efektów kierunkowych dla studiów I i II stopnia zostały wykorzystane wszystkie efekty obszarowe przewidziane dla obszaru nauk społecznych, z uwzględnieniem ich struktury (wiedza, umiejętności i kwalifikacje społeczne). Sformułowane efekty

kierunkowe stanowią uszczegółowienie efektów obszarowych z ich odniesieniem do nauk ekonomicznych, zarówno w ujęciu makro, jak i mikroekonomicznym. Efekty kierunkowe są zgodne z określonym opisem efektów kształcenia dla profilu ogólnoakademickiego w obszarze kształcenia w zakresie nauk społecznych (Załącznik nr 2 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego).

Efekty kształcenia sformułowane są dla kierunku oraz dla poszczególnych przedmiotów (w sylabusach). Pomimo, że plan studiów wyodrębnia moduły w postaci grup przedmiotów (m.in. podstawowe, kierunkowe, ogólne, specjalnościowe) Wydział nie formułował osobnych efektów kształcenia na poziomie modułów.

Cele i efekty kształcenia dla cyklu wygasającego a więc dla studentów trzeciego roku studiów licencjackich zostały sformułowane w opisie sylwetki absolwenta poszczególnych specjalności. Dla studentów trzeciego roku obowiązują sylabusy, które opracowane są według wzoru obowiązującego dla cyklu kształcenia uwzględniającego zasady KRK. W sylabusach przedmiotów dla trzeciego roku, znajdują się również opisy przedmiotów należących do treści kształcenia podstawowego i kierunkowego, w których cele i efekty kształcenia obejmują również te, które są sformułowane w standardzie (efekty kształcenia – umiejętności i kompetencje w załączniku 22 do rozporządzenia MNiSW z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki).

Założone efekty kształcenia pozwalają na realizację koncepcji rozwoju kierunku. W założeniach rozwoju kierunku Wydział zamierza elastycznie dostosowywać ofertę kształcenia do wymogów rynku pracy, m.in. poprzez nowe specjalności, wprowadzenie dodatkowych modułów do programu studiów, zwiększenie oferty w języku obcym. Działania takie mogą być realizowane w ramach istniejącego systemu efektów kształcenia kierunku *ekonomia*.

Efekty kształcenia sformułowane są na dwóch poziomach: kierunku oraz poszczególnych przedmiotów. Dla studiów I stopnia sformułowano łącznie 43 kierunkowe efekty kształcenia (dla wiedzy W–19, dla umiejętności U–15 oraz dla kompetencji społecznych KS–9). Dla studiów II stopnia sformułowanych jest 38 efektów kierunkowych, z czego na wiedzę przypada 16 efektów, na umiejętności 13, a na kompetencje społeczne 9. Efekty dla modułów, rozumianych jako grupy przedmiotów w planie studiów, nie są osobno sformułowane.

W opisach przedmiotów (sylabusach) zawarte są odniesienia efektów przedmiotowych do kierunkowych. Odniesienia te są logiczne i na ich podstawie można stwierdzić, że osiągając dany efekt przedmiotowy student realizuje efekt kierunkowy wskazany w opisie przedmiotu. Efekty przedmiotowe odnoszą się do zagadnień związanych z danymi przedmiotem. Efekty przedmiotowe z przedmiotów niezwiązanych bezpośrednio z naukami ekonomicznymi, zawierają odniesienia do nauk ekonomicznych i poszczególnych dyscyplin (np. celem przedmiotu „Matematyka” jest zapoznanie studentów z matematyką na poziomie, który jest konieczny do opisu i badania zjawisk i procesów ekonomicznych oraz nabycie przez studentów umiejętności stosowania matematyki w warsztacie ekonomisty). Przedmioty spoza nauk społecznych są opisane w sposób świadczący o ich związku z obszarem nauk społecznych i mają na ogół charakter narzędziowy wobec ekonomii.

Efekty kierunkowe osiągnane są poprzez realizację celów i efektów poszczególnych przedmiotów. Opracowana matryca efektów kształcenia wskazuje na spójność efektów realizowanych na poszczególnych przedmiotach z efektami kierunkowymi. Każdy z efektów

kierunkowych (studia I i II stopnia) realizowany jest przez efekty określone co najmniej dla kilku przedmiotów. Efekty na poziomie przedmiotów są rozwinięciem i uszczegółowieniem efektów kierunkowych, co tworzy możliwość osiągania ogólnych i specyficznych efektów kształcenia poprzez realizację celów i szczegółowych efektów kształcenia.

Na pierwszym stopniu w programie studiów przewidziane są 4 tygodnie praktyk z podziałem na 2 tygodnie praktyki kierunkowej oraz 2 tygodnie praktyki specjalnościowej. Praktyka opisana jest jako moduł, dla którego zdefiniowane są efekty kształcenia. Efekty opisane w module mają charakter ogólny, odnoszący się głównie do umiejętności oraz kompetencji społecznych, nawiązujących do pracy w organizacji oraz wykonywanego zawodu. Merytoryczny opis praktyki znajduje się w opisie treści tego modułu oraz w programie praktyk dla kierunku (praktyka kierunkowa) i dla poszczególnych specjalności (część specjalnościowa praktyki). Takie rozwiązanie należy ocenić pozytywnie z punktu widzenia możliwości osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia. Realizacja celów i efektów praktyk w obu jej częściach, przyczynia się do realizacji celów i efektów kierunku.

Opis założonych efektów kształcenia dla kierunku *ekonomia* został sformułowany jako załącznik do uchwały Senatu nr 15/2012 z dnia 29 maja 2012 r. zatwierdzającej te efekty, która jest ogólnie dostępna. Ponadto w ofercie studiów zawarty jest opis kierunku, z wykorzystaniem sformułowanych kierunkowych efektów kształcenia. Opisany jest również zakres umiejętności i kompetencji dla każdej ze specjalności. Podobny opis kierunku i specjalności znajduje się w informatorze Uczelni na bieżący rok akademicki. Można zatem uznać, iż opis założonych efektów kształcenia jest dostępny i opublikowany w sposób umożliwiający zapoznanie się z nim zarówno przez kandydatów, jak i przez studentów.

2.2).

Efekty kierunkowe, zarówno dla studiów I, jak i II stopnia zostały sformułowane w sposób zrozumiały i sprawdzalny, zapisy efektów nie budzą wątpliwości językowych i merytorycznych. Łącznie efekty kierunkowe stanowią dobry, chociaż dosyć ogólny opis kierunku *ekonomia*. Każdy z efektów w zakresie wiedzy i umiejętności w swojej treści nawiązuje bezpośrednio do zagadnień ekonomicznych.

Efekty przedmiotowe sformułowane są prawidłowo. Na ogół dla jednego przedmiotu sformułowanych jest po 2-3 efekty z zakresu wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Efekty przedmiotowe są dobrze powiązane w opisie przedmiotu z celami oraz treściami kształcenia. Sposób sformułowania efektów przedmiotowych nie budzi wątpliwości, co do ich zrozumienia i komunikatywności. W jednym przypadku w sylabusie stwierdzono brak opisanych efektów kształcenia („Kształtowanie opinii publicznej”), pomimo, że przedmiot ten występuje w macierzy efektów kształcenia.

W opisach przedmiotów zawarta jest informacja co do metod dydaktycznych oraz sposobów oceny, z odniesieniem do każdego efektu sformułowanego dla przedmiotu. W oparciu o zaznaczone zależności można stwierdzić, że efekty przedmiotowe są sformułowane w sposób, który umożliwia ich sprawdzenie.

Efekty kształcenia w opinii studentów, sformułowane są w sposób zrozumiały dla studentów. Studenci podczas spotkania nie potrafili sformułować oceny weryfikacji osiągnięcia zamierzonych celów kształcenia, ale potrafili opisać samodzielnie jakie cele zakładał dany przedmiot. Część studentów przyznała, iż te informacje nie są dla nich szczególnie ważne i mają one charakter jedynie informacyjny, gdyż mają oni zaufanie do kadry dydaktycznej.

2.3).

System oceny efektów kształcenia opiera się na ocenie i weryfikacji efektów przedmiotowych z uwzględnieniem wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. W sylabusach opisana jest część „Zestawienie”, w której dla każdego efektu przedmiotowego, z uwzględnieniem ich struktury, określone są sposoby jego weryfikacji. Weryfikacja efektów kształcenia dokonywana jest zarówno w odniesieniu do realizacji każdego przedmiotu, jak również modułu praktyk. System weryfikacji efektów kształcenia obejmuje również proces dyplomowania.

Dokumentacja toku studiów związana z potwierdzeniem uzyskania przez studenta zakładanych efektów kształcenia i kwalifikacji, tj. protokoły egzaminacyjne, karty okresowych osiągnięć studenta oraz dyplomu prowadzona jest prawidłowo.

Natomiast w suplementach:

- *W pkt. II - Informacje o dyplomie ust. 4 i 5 – Nazwa i status Uczelni – wskazane byłoby określenie na jakiej podstawie funkcjonuje Uczelnia*
- *W pkt. III – Informacje o poziomie wykształcenia ust. 1 – Poziom posiadanego wykształcenia – wskazane jest stosowanie określeń zgodnych z ustawą, tj. studia pierwszego stopnia zamiast studia pierwszego stopnia, licencjat oraz studia drugiego stopnia zamiast studia drugiego stopnia, magisterskie*
- *W pkt. IV Informacje o treści studiów ust. 2 Standardy kształcenia – wskazane jest zastosowanie pełnej nazwy rozporządzenia na podstawie którego realizowane jest kształcenie na ocenianym kierunku studiów;*
- *w ust. 3 wskazane jest uzupełnienie wpisów przy semestrach o rok akademicki.*

Przechowywanie efektów kształcenia

W Kujawsko-Pomorskiej Szkole Wyższej w Bydgoszczy obowiązują zapisy „Instrukcji kancelaryjnej”, stanowiącej załącznik nr 1 do Zarządzenia Rektora Nr 1/2002 z dnia 2 stycznia 2002 r. w sprawie wprowadzenia Instrukcji kancelaryjnej oraz „Instrukcji archiwalnej” – stanowiącej załącznik do Zarządzenia Nr 35/2005 w sprawie wprowadzenia Instrukcji archiwalnej, których celem jest ustalenie zasad postępowania, mających zapewnić sprawne i szybkie wykonywane czynności kancelaryjnych. Instrukcje te określają zasady przechowywania i postępowania z aktami w toku bieżącej pracy w komórkach organizacyjnych.

Po upływie okresu przechowywania, tj. 2 lat, akta przekazywane są do archiwum uczelnianego na podstawie spisu zdawczo-odbiorczego, sporządzonego zgodnie z oznaczeniem przewidzianym w instrukcji oraz zgodnie z określonymi w niej symbolami.

Efekty kształcenia są przechowywane u prowadzących poszczególne przedmioty nauczycieli akademickich przez okres 30 dni od zakończenia sesji egzaminacyjnej semestru zimowego oraz letniego, zaś 3 lata w dziekanacie właściwego Wydziału. Powyższe uregulowane zostało Uchwałą Nr 14/2013 Senatu z dnia 25 czerwca 2013 r. w sprawie zasad przechowywania prac egzaminacyjnych i zaliczeniowych oraz dokumentacji z egzaminów i zaliczeń przeprowadzanych w formie ustnej.

Najczęściej stosowane sposoby oceny przedmiotowych efektów kształcenia to m.in.: kolokwium, egzamin, aktywność na zajęciach, praca w grupie, udział w dyskusji, prezentacja słowna rozwiązania przypadku, opracowanie i prezentacja pisemna wybranego przykładu z praktyki. W wielu przypadkach powinna być doprecyzowana forma oceny: np. egzamin pisemny, zaliczenie w formie projektu, pisemne, ustne, itp..

Studenci nie potrafili wskazać które formy ich zdaniem najlepiej sprawdzają czy zakładane efekty zostały osiągnięte, gdyż jest to ich zdaniem uzależnione od treści przedmiotu.

Na podstawie przeanalizowanych prac egzaminacyjnych i zaliczeniowych można stwierdzić, że na kierunku *ekonomia* istnieje możliwość weryfikowania efektów kształcenia, przy wykorzystaniu stosowanych metod zaliczeń i egzaminów. Prace są opisywane przez sprawdzającego, zaznaczana jest liczba punktów oraz ocena. Kryteria oceny nie budzą zastrzeżeń. Występują jednak pewne uchybienia utrudniające indywidualną ocenę osiągnięć studenta. Na przykład praca egzaminacyjna z przedmiotu „Zarządzanie” (I stopień) jest pracą zespołową (4-5 osób). Jednak każda z osób otrzymuje taką samą ocenę. Zróżnicowanie osób w ramach grupy, tam gdzie jest to konieczne, pozwoliłoby na odzwierciedlenie wkładu każdego ze studentów w końcowy efekt pracy.

Ponadto w sylabusach przedmiotów znajduje się zestawienie, które określa jakie treści programowe, narzędzia dydaktyczne oraz jaki sposób oceny został zastosowany do konkretnego efektu przedmiotowego. Na podstawie analizy poszczególnych sylabusów można stwierdzić, że narzędzia oceny oraz sposoby oceny są adekwatne do efektu kształcenia i charakteru przedmiotu.

Sposób weryfikacji założonych efektów kształcenia z punktu widzenia wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych został przeanalizowany również na etapie procesu dyplomowania. Narzędziem systemu kształcenia potwierdzającym osiągnięcie założonych efektów jest analiza tematyki prac licencjackich i magisterskich. Przeanalizowano tematykę łącznie 261 absolwentów kierunku *ekonomia*, którzy ukończyli studia I stopnia w ostatnich trzech latach (łącznie 212 prac licencjackich) oraz 49 prac magisterskich.

W zdecydowanej większości przypadków tematyka prac dyplomowych jest zgodna ze standardem kierunku *ekonomia*. W pojedynczych przypadkach występują niezgodności, np.:

- „Kierowanie jako instrument zarządzania zasobami ludzkimi” (praca licencjacka),
- „System wynagrodzeń i ocen pracowniczych” (praca licencjacka),
- „Rekrutacja i selekcja jako element procesu zarządzania zasobami ludzkimi” (praca magisterska),
- „Kierowanie ,komunikacja i motywowanie” (praca magisterska),
- „Proces rekrutacji w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Bydgoszczy”, (praca magisterska).

Prac niezgodnych ze standardem, dla absolwentów kończących w r.a. 2010/2011 było ok. 10%. Obecnie prace niezgodne ze standardem kierunku *ekonomia* zdarzają się sporadycznie.

Na końcowym etapie procesu kształcenia, sposób weryfikacji efektów można ocenić odnosząc się do procesu i zasad dyplomowania. Oprócz ogólnych zasad zapisanych w regulaminie studiów na Wydziale obowiązują zasady dyplomowania sformułowane w Zarządzeniu Nr 2/2013 Dziekana WES KPSW z dnia 20 marca 2013 r. w sprawie wprowadzenia procedur związanych z egzaminem dyplomowym na WES KPSW. Zarządzenie reguluje wszystkie główne zagadnienia związane z przeprowadzeniem egzaminu dyplomowego, m.in. tryb powoływania i skład komisji egzaminu dyplomowego, zasady dotyczące zadawanych pytań, zasady oceniania na egzaminie dyplomowym. Ponadto zestandaryzowane są formalne zasady przygotowania pracy dyplomowej. W tym zakresie obowiązuje Zarządzenie nr 1/2013 Dziekana z dnia 20 marca 2013 r. w sprawie wprowadzenia zasad i kryteriów przygotowania oraz oceny prac dyplomowych.

Egzamin dyplomowy odbywa się w formie ustnej przed komisją powołaną przez Dziekana. Na egzaminie dyplomowym student odpowiada na trzy pytania (z kierunku, ze specjalności oraz z pracy). Do wiadomości studentów podawane są zagadnienia dotyczące pytań kierunkowych. Pytania kierunkowe (50 pytań na I stopniu oraz 35 na II stopniu) obejmują zagadnienia nawiązujące przede wszystkim do treści przedmiotów podstawowych, co

pozwała na szerszą weryfikację efektów kształcenia, niż w przypadku pytań tylko ogólnoeconomicznych. Formuła stosowana przy obliczaniu średniej oceny na dyplomie, nadaje stosunkowo dużą wagę średniej ze studiów i zakłada że na ocenę końcową na dyplomie składa się 60% średniej ze studiów, 20% z oceny pracy dyplomowej oraz 20% z egzaminu dyplomowego. Komisja egzaminu dyplomowego (obrony 2013 r.) często składa się tylko z doktorów. Na studiach I stopnia seminaria są prowadzone przez 4 promotorów, w tym dwóch samodzielnych pracowników nauki. Na studiach II stopnia seminaria są prowadzone przez 3 promotorów, w tym jeden samodzielny. Biorąc powyższe pod uwagę Wydział powinien zwiększyć udział profesorów w procesie dyplomowania (szczególnie w zakresie obsady seminariów na studiach II stopnia).

Proces dyplomowania stosowany na Wydziale, w zakresie tematyki prac magisterskich, zasad przeprowadzania egzaminu dyplomowego, obsady seminarium należy ocenić pozytywnie.

Wymagania w zakresie oceny osiągnięć studenta są wystandaryzowane. Oprócz zapisów regulaminu studiów określających tryb przeprowadzania zaliczeń i egzaminów oraz skalę ocen, na Wydziale obowiązuje Zarządzenie Nr 35/2011 Rektora z dnia 14 grudnia 2011 r. w sprawie obowiązków związanych z przeprowadzaniem egzaminów i zaliczeń oraz dokumentowaniem ich wyników w systemie informatycznym KPSW w Bydgoszczy. Zarządzenie to reguluje obowiązki zarówno nauczycieli akademickich, jak również studentów i pracowników administracji m.in. w zakresie wprowadzania ocen do systemu, sposobów komunikowania ocen, sporządzania protokołów ocen, przechowywania i archiwizowania protokołów ocen, itp. Dobrym rozwiązaniem, przyjętym przez Wydział w zakresie standaryzacji wymagań, jest zawarta w sylabusach tabela („Formy oceny - szczegóły”), która pozwala na określenie zakresu wiedzy i umiejętności, jakie student powinien opanować, aby zrealizować każdy z efektów przedmiotowych na określonej ocenie. Jednak w niektórych przypadkach ta część sylabusu nie jest wypełniona (np. „Metody organizacji i zarządzania”, „Ekonomika produkcji i usług” – I stopień oraz „Proces motywowania” i „Gospodarowanie kapitałem ludzkim” na II stopniu).

Z punktu widzenia skuteczności oceny efektów kształcenia istotna jest analiza ocen wystawianych z poszczególnych przedmiotów oraz w procesie dyplomowania. Struktura ocen z ostatniej sesji wskazuje, że są one bardzo wyrównane, tzn. przybliżony jest odsetek ocen dostatecznych (21%), dobrych (24,4%) oraz bardzo dobrych (23,4%). Pozostała część to oceny z plusem oraz niedostateczne. Oceny uzyskane na egzaminie licencjackim są również dosyć wyrównane, z przewagą ocen bardzo dobrych. Natomiast bardzo wysokie są oceny z egzaminu magisterskiego. Z egzaminu magisterskiego wystawiono tylko jedną ocenę 3,5 (na 49). 84% stanowią oceny bardzo dobre oraz dobre plus. Oceny uzyskane z pracy dyplomowej są również bardzo wysokie. Na studiach I stopnia 84% to oceny bardzo dobre i dobre plus. Wystawiono jedynie dwie oceny dostateczne (na 57) i jedną dostateczną plus. Na II stopniu 86% to oceny bardzo dobre i dobre plus. Nie było ocen dostatecznych i dostatecznych plus (na 49 osób). Oceny z pracy dyplomowej są zawyżone, ponieważ analiza wylosowanych prac nie potwierdza, aż tak wysokiego ich poziomu. Konsekwencją zawyżania ocen z prac dyplomowych oraz egzaminu dyplomowego są również stosunkowo wysokie oceny końcowe na dyplomie. Na studiach I stopnia na dyplomie wystawiono tylko 3 oceny dostateczne plus (jest to najniższa ocena). Na studiach II stopnia na dyplomie nie ma w ogóle ocen dostatecznych i dostatecznych plus, a 92% to oceny bardzo dobre i dobre plus.

Wydział nie prowadzi na kierunku *ekonomia* kształcenia z wykorzystaniem e-learningu.

Odsetek studentów, którzy nie kończą studiów jest na umiarkowanym poziomie na studiach stacjonarnych (15,4%), natomiast jest bardzo mały na studiach niestacjonarnych, szczególnie II stopnia. Na studiach I stopnia wynosi średnio dla wszystkich lat 8,5%, z największym odsiewem na I roku. Natomiast na studiach II stopnia na 117 studentów zrezygnowała jedna osoba (0,85%). Przyczynami odsiewu są wyłącznie skreślenia z powodu rezygnacji lub z przyczyn finansowych.

Informacja na temat stosowanego systemu oceny efektów kształcenia dostępna jest w regulaminie studiów oraz w sylabusach przedmiotów. Dokumenty te są ogólnodostępne dla studentów i pracowników Uczelni. Informacje na temat weryfikacji efektów kształcenia studenci zdobywają w znacznej większości jedynie poprzez przedstawienie ich przez prowadzących na pierwszych zajęciach. W ten sposób studenci uzyskują wiedzę na temat: obowiązującej literatury, niezbędnych materiałów do nauki oraz warunków zaliczenia przedmiotów – w opinii studentów jest to forma dla nich satysfakcjonująca

2.4).

Wydział od kilku lat podejmuje działania, mające na celu zintensyfikowanie kontaktów z absolwentami. W 2011 i 2012 zostały przeprowadzone badania podczas rozdania dyplomów, mające na celu zebranie informacji o losach zawodowych i edukacyjnych absolwentów danego rocznika. Obecnie monitorowaniem losów absolwentów zajmuje się Biuro Karier oraz Zakład Ewaluacji Jakości Kształcenia, który opracował ankietę do monitorowania losów zawodowych i edukacyjnych absolwentów. Ankieta ta ma zostać zamieszczona na portalu internetowym Uczelni. Intensyfikacji kontaktów z absolwentami służy działający przy Uczelni od 2005 r. Klub Absolwenta. Można stwierdzić, że Uczelnia i Wydział podejmują wysiłki w kierunku monitorowania losów absolwentów, ale działania te są obecnie na początkowym etapie budowania rozwiązań systemowych.

Uczelnia prowadzi program badania losów absolwentów w oparciu o opracowaną metodologię badania. W ramach prowadzonego programu przeprowadzana jest ankietyzacja dot. procesu kształcenia. Na podstawie wyników tych badań, formułowane są zalecenia dotyczące strategii rozwoju Uczelni oraz dostosowywania oferty edukacyjnej, w tym programów i procesu kształcenia, do potrzeb rynku pracy. Każdy roczny cykl kończy się opracowywanym przez Biuro Karier raportem, który przedstawiany jest Władzom Uczelni oraz Władzom Wydziałów. Przedstawiciele studentów nie otrzymują informacji szczegółowych na temat wyników ankietyzacji.

Uczelnia prowadzi działalność mającą na celu pozyskiwanie wiedzy od interesariuszy zewnętrznych, w celu uzyskania opinii na temat prowadzonych studiów, a także wiedzy na temat umiejętności absolwentów. Dotychczasowe próby przyniosły Uczelni pewne efekty – w tym pogłębienia kontaktu z lokalnym środowiskiem gospodarczym. Jednak ilość firm stale współpracujących i biorących udział w wypełnianiu ankiet w ramach uczelnianego systemu nie jest duża i powinna być rozwijana. Władze Uczelni podkreślały podczas wizytacji chęć zacieśniania współpracy z środowiskiem gospodarczym Bydgoszczy i Województwa Kujawsko – Pomorskiego.

Dodatkowo Wydział Ekonomiczno-Społeczny KPSW buduje relacje z otoczeniem społeczno-gospodarczym, min. poprzez stałą współpracę i wymianę doświadczeń z potencjalnymi pracodawcami. Nauczyciele akademicy prowadzący zajęcia na kierunku *ekonomia* współpracują z regionalnymi firmami oraz instytucjami, co pozytywnie wpływa na praktyczność przekazywanych na zajęciach treści. Współpraca prowadzona pozwala na poszerzanie wiedzy i umiejętności przez pracowników współpracujących firm oraz diagnozowanie potrzeb otoczenia

gospodarczego Uczelni. Z przeprowadzonych badań przez Uczelnię wynika iż absolwenci zdaniem pracodawców wychodzili ze zbyt ograniczonymi kompetencjami społecznymi, które pozwalałyby im m.in. na większą mobilność oraz szybsze adoptowanie się do warunków pracodawcy. W odpowiedzi, KPSW wprowadziła do planu studiów obowiązkowy moduł kształcenia – Akademia Liderów, którego zadaniem jest doskonalenie tych kompetencji, tak aby absolwenci KPSW spełniali (także w tym zakresie) oczekiwania pracodawców i mogli lepiej odnaleźć się na rynku pracy.

Uczelnia umożliwia studentom możliwość odbywania praktyk w współpracujących z Uczelnią firmach i instytucjach. Jednak studenci korzystają znacznej mierze z możliwości odbywania praktyk w firmach z którymi mieli już kontakt zawodowy. Może to powodować, iż efekty takich praktyk będą mniejsze niż gdyby odbywały się one w środowisku nowym dla studenta.

Załącznik nr 4 Ocena losowo wybranych prac etapowych oraz dyplomowych

W zdecydowanej większości przypadków tematyka prac dyplomowych jest zgodna ze standardem kierunku *ekonomia*. Tylko w pojedynczych przypadkach występują niezgodności. Poziom prac jest zróżnicowany. Występują przypadki zawyżania ocen.

2.5).

W raporcie Zespołu Oceniającego PKA z wizytacji przeprowadzonej w dniach 16 – 17 lutego 2008 r. zostało sformułowane zalecenie dotyczące likwidacji specjalności „Informatyka ekonomiczna” oraz „Finanse i rachunkowość”, przy jednoczesnym ustabilizowaniu oferty specjalnościowej. Wydział nie prowadzi obecnie kształcenia na specjalności „Informatyka ekonomiczna”, natomiast druga specjalność została przebudowana programowo i występuje jako „Rachunkowość przedsiębiorstw i finanse”. Można stwierdzić, że oferta specjalności jest ustabilizowana, a Wydział czyni wysiłki mające na celu budowanie mechanizmów dostosowania oferty kształcenia do wymogów rynku pracy.

Ponadto w raporcie Zespołu Oceniającego PKA zostało sformułowane zalecenie precyzyjnego formułowania tematyki prac dyplomowych w zgodzie z przyjętymi zasadami dyplomowania. Wydział zastosował się do powyższego zalecenia.

Ocena końcowa 2 kryterium ogólnego ocena: w pełni,

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

2.1)

Kierunek ekonomia jest prawidłowo wyodrębniony z obszaru nauk społecznych oraz właściwie wskazana jest dziedzina i dyscypliny, do których odnoszą się efekty kształcenia. Dla wizytowanego kierunku studiów opracowano efekty kształcenia zgodne z zasadami Krajowych Ram Kwalifikacji. Efekty kierunkowe wyodrębnione są z efektów obszarowych, stanowiąc ich uszczegółowienie i odniesienie do wskazanych dyscyplin. Dla cyklu wygasającego efekty kształcenia określono w sylwetce absolwenta. .

2.2)

Zarówno efekty kierunkowe jak również przedmiotowe sformułowane są w sposób zrozumiały, nie budzący wątpliwości co do treści. Również efekty przedmiotowe są sformułowane prawidłowo. Przewidziane w sylabusach sposoby oceny pozwalają stwierdzić, że każdy z efektów jest sprawdzalny i możliwy do zweryfikowania. Efekty kształcenia w opinii studentów są zrozumiałe i sprawdzalne

2.3)

Efekty kierunkowe osiągnane są poprzez realizację celów i efektów założonych dla poszczególnych przedmiotów, łącznie z modulem praktyk. Zależności przedstawione w macyry efektów kształcenia pozwalają na stwierdzenie, że zrealizowanie celów i efektów przedmiotowych prowadzi do osiągnięcia założonych efektów kierunkowych. Wydział ma opracowany system oceny każdego z efektów przedmiotowych. Narzędzia i sposoby oceny przedmiotowych efektów kształcenia opisane w sylabusach, zapewniają osiągnięcie założonych efektów kierunkowych. Pewne zastrzeżenia budzi natomiast zawyżanie ocen, szczególnie w procesie dyplomowania. Formy sprawdzania wiedzy w ocenie studentów są sprawiedliwe. System weryfikacji efektów kształcenia jest dostępny poprzez sylabusy.

2.4)

Wydział ma doświadczenie w badaniu losów absolwentów, poprzez ankietowanie od kilku lat absolwentów podczas rozdania dyplomów. Obecnie Uczelnia i Wydział podejmują wysiłki w kierunku monitorowania losów absolwentów, ale działania te są obecnie na początkowym etapie budowania rozwiązań systemowych.

2.5)

W oparciu o podjęte działania od ostatniej wizytacji PKA, można stwierdzić, że wydział dostosował się do zaleceń w zakresie ustabilizowania oferty specjalnościowej oraz w zakresie formułowania tematyki prac dyplomowych.

Kryterium 3. Program studiów a możliwość osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia 3.1).

Program kształcenia dla kierunku *ekonomia* zarówno pierwszego, jak i drugiego stopnia obejmuje opis zakładanych efektów kształcenia oraz program studiów. Program studiów został uchwalony Uchwałą RW nr 12/2013 z dnia 19 września 2013 r. Opis programu stanowiący załącznik do ww. uchwały zawiera wszystkie niezbędne elementy charakterystyki kierunku *ekonomia*. Częścią programu studiów jest plan studiów, sporządzony odrębnie dla studiów stacjonarnych i niestacjonarnych. Dla planów studiów na I i II stopniu Wydział sporządził macyry efektów kształcenia. Wydział określił w macyry również znaczenie danego przedmiotu w realizacji konkretnego efektu (poprzez zaznaczenie istotności krzyżykami od jednego do trzech). W macyry uwzględnione są również formy prowadzonych zajęć (wykłady i ćwiczenie) oraz ich wkład w realizację kierunkowych efektów kształcenia. Powiązanie efektów poszczególnych przedmiotów z efektami kierunkowymi jest uzasadnione i logiczne. Macierz jest sporządzona stosunkowo dokładnie, nie zawiera niewypełnionych wierszy lub kolumn, co oznacza, że wszystkie efekty zostaną zrealizowane, a każdy przedmiot jest istotny z punktu widzenia realizacji kierunkowych efektów kształcenia. Macyry jest skonstruowana w taki sposób, że specjalnościowe efekty kształcenia w stopniu minimalnym są realizowane przez przedmioty należące do modułów: ogólnego, podstawowego i kierunkowego. Przedmioty specjalnościowe natomiast pozwalają na pełne osiągnięcie danego efektu, z różną intensywnością w zależności od specyfiki specjalności.

Istnieje jednak wątpliwość co do możliwości osiągnięcia efektu kierunkowego na II stopniu w zakresie wiedzy (EK2A_W15: „Ma poszerzoną wiedzę dotyczącą tworzenia i rozwoju form indywidualnej przedsiębiorczości wykorzystując wiedzę z zakresu ekonomii”) ponieważ z macyry efektów kształcenia wynika, że ten efekt jest realizowany tylko przez przedmioty specjalnościowe na dwóch specjalnościach. Zatem jeśli student wybierze trzecią specjalność

(„Zarządzanie kadrami z ekonomiką pracy”), tego efektu nie osiągnie. W świetle przedstawionej analizy można stwierdzić, iż program kształcenia pozwala na realizację zakładanych efektów kształcenia z zastrzeżeniem do jednego efektu na studiach II stopnia. Program powinien zostać zmodyfikowany tak by studenci specjalności „Zarządzanie kadrami z ekonomiką pracy”, również mogli go osiągnąć. Macierz efektów wymaga wskazania przedmiotów które pozwolą na realizację wskazanego efektu EK2A_W15na studiach II stopnia.

Studenci podkreślali szczególne zaangażowanie Uczelni w zapewnienie realizacji umiejętności praktycznych studentów, poprzez liczne działania mając na celu współpracę studenta z pracodawcami.

W przypadku studiów I stopnia dla cyklu kształcenia, który rozpoczął się w r.a. 2011/2012 obowiązują standardy kształcenia. Trzeci rok występuje tylko na studiach niestacjonarnych.

Na studiach niestacjonarnych liczba godzin w toku studiów wynosi 1.105 h. Grupa treści podstawowych obejmuje 375 h, za które student otrzymuje 64 punkty ECTS. Grupa treści kierunkowych obejmuje 200 h, za które student otrzymuje 36 punktów ECTS. Zarówno liczba punktów, jak również wymiar godzinowy tych grup przedmiotów przekracza wymagania określone w standardzie. Grupy przedmiotów kształcenia podstawowego oraz kierunkowego obejmują wszystkie przedmioty przewidziane w standardzie, w odpowiednim wymiarze godzinowym (często przekraczając minimalną liczbę godzin). Program studiów przewiduje zajęcia z języków obcych w wymiarze 120 h, którym przypisano 5 punktów. Ponadto w programie studiów przewidziane są zajęcia z technologii informacyjnej w wymiarze 30 h. Program studiów obejmuje treści poszerzające wiedzę ogólną w łącznym wymiarze 60 h. Liczba punktów ECTS za te przedmioty znacznie przekracza liczbę wymaganą standardem. Program studiów przewiduje również zajęcia z ochrony własności intelektualnej. Ćwiczenia, seminaria oraz zajęcia laboratoryjne stanowią 50,2% ogólnej liczby godzin zajęć. Liczba godzin na studiach niestacjonarnych stanowi ponad 61% ogólnej liczby godzin zajęć dla kierunku *ekonomia*. Plan studiów dla studentów studiujących na trzecim roku spełnia wymagania rozporządzenia MNiSW z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki.

Na studiach I stopnia na kierunku *ekonomia* w cyklu kształcenia rozpoczętego w roku akademickim 2012/2013 oraz 2013/2014 kształcenie trwa 6 semestrów i obejmuje łącznie 1.710 h na studiach stacjonarnych oraz 1.035 h na studiach niestacjonarnych. Taki wymiar godzin jest w zupełności wystarczający do osiągnięcia założonych dla kierunku efektów kształcenia.

Na poziomie studiów pierwszego stopnia studenci studiują na następujących specjalnościach:

- "ekonomika pracy i zarządzanie kadrami" (EPiZK),
- "rachunkowość przedsiębiorstw i finanse" (RPiF),
- "ekonomika i organizacja przedsiębiorstw" (EiOP),
- "*ekonomia* menadżerska" (EM),
- "komunikacja i public relations w biznesie" (KiPR).

Treści składające się na moduły przedmiotów podstawowych i kierunkowych są dobrze dobrane, obejmując podstawowe zagadnienia ekonomii, ale również zarządzania i finansów, z dosyć dużym blokiem przedmiotów ilościowych (łącznie 210 h). Treści modułów specjalnościowych są dobrane prawidłowo, zgodnie z nazwą specjalności i opisaną sylwetką

absolwenta specjalności. Specjalność KiPR zawiera nieco więcej treści z zarządzania (jednak efekty kierunkowe są przypisane również do dyscypliny nauk o zarządzaniu).

Ponadto w planie studiów znajdują się treści kształcenia w ramach Akademii Liderów. Moduł ten stanowią trzy przedmioty (spośród 6 do wyboru), które pozwalają nabyć podstawowe kompetencje menedżerskie, głównie w zakresie komunikacji interpersonalnej, mediacji i kompetencji społecznych. Ponadto od r.a. 2013/2014 zostały wprowadzone (poza programem studiów) dodatkowe moduły przedmiotów specjalistycznych o charakterze otwartym, z których mogą korzystać nie tylko studenci kierunku i Wydziału. Moduły te wg planu mają być uruchomione w następnym roku akademickim.

Na studiach II stopnia na kierunku *ekonomia* kształcenia trwa 4 semestry i obejmuje łącznie 820 h na studiach stacjonarnych oraz 550 h na studiach niestacjonarnych. Taki wymiar godzin jest wystarczający do osiągnięcia założonych dla kierunku efektów kształcenia. Na poziomie studiów drugiego stopnia studenci studiują na następujących specjalnościach:

- "ekonomia globalna" (EG),
- "rachunkowość przedsiębiorstw i finanse" (RPiF),
- "zarządzanie kadrami z ekonomiką pracy" (ZKzEP).

Specjalności RPiF oraz ZKzEP obejmują bardzo szeroki zakres zagadnień, które powinny być zrealizowane w ramach godzin specjalnościowych (na studiach niestacjonarnych 120 h, a na stacjonarnych 185 h). Oznacza to, że zagadnienia ujęte w tytule specjalności realizowane są na kilku przedmiotach. Na przykład na specjalności ZKzEP z zakresu ekonomiki pracy jest praktycznie tylko jeden przedmiot specjalnościowy. W związku z powyższym programy, jak i nazwy wymienionych specjalności, powinny być przeanalizowane pod kątem możliwości zapewnienia tak szerokiej wiedzy i umiejętności, w stosunkowo krótkim czasie kształcenia.

Ponadto na specjalności ZKzEP treści przedmiotu „Technologie informatyczne w zarządzaniu kadrami” obejmują zaawansowane zagadnienia technologii informacyjnych, jednak bez odniesień do tematyki specjalności (brakuje zagadnień związanych np. z informatycznymi narzędziami obsługi systemów kadrowych, płacowych, itp.).

Treści kształcenia dla poszczególnych przedmiotów określone są w sylabusach. Tematyka poszczególnych przedmiotów określona jest w sposób prawidłowy, z podziałem na treści przekazywane na wykładach i osobno na ćwiczeniach. W toku studiów zarówno na I, jak i na II stopniu przewidziane są następujące formy zajęć: wykłady, ćwiczenia, laboratoria oraz seminaria.

Na I stopniu wykłady stanowią 53% ogółu zajęć, ćwiczenia 32%, a laboratoria (łącznie z językowym) oraz seminaria stanowi 15%. Struktura taka jest bardzo zbliżona na wszystkich specjalnościach. Podobne proporcje występują na studiach niestacjonarnych. Na II stopniu wykłady stanowią 57%, ćwiczenia 29% oraz laboratoria 14%. Taka struktura zajęć sprzyja osiągnięciu zakładanych efektów kształcenia, szczególnie biorąc pod uwagę specyfikę kierunku *ekonomia* oraz fakt, że kształcenie odbywa się tylko na profilu ogólnoakademickim.

Stosowane metody dydaktyczne są opisane w sylabusie w części „Narzędzia dydaktyczne”. Do najczęściej stosowanych narzędzi dydaktycznych zaliczyć można m.in.: wykłady z użyciem multimediów, prezentację multimedialną, dyskusję, ćwiczenia z wykorzystaniem metod aktywizujących, pracę w grupach, gry dydaktyczne, itp. Narzędzia dydaktyczne na ogół są dobrze dobrane, uwzględniając specyfikę przedmiotu. Pewne wątpliwości budzi możliwość zrealizowania efektów przedmiotowych, które wymagają aktywności ćwiczeniowej, podczas gdy przedmiot składa się tylko z wykładów. Na przykład dla przedmiotu „Psychologia ekonomiczna” jako narzędzia dydaktyczne określone są „Ćwiczenie polegające na zespołowym rozwiązywaniu problemów” oraz „Ćwiczenie polegające na zespołowym

analizowaniu studium przypadku”. Zastosowanie tych narzędzi jest trudne do zweryfikowania na wykładzie, biorąc pod uwagę, że przedmiot składa się z 10 h wykładu, a liczba studentów na II roku wynosi ok. 70 osób. Przypadków, w których dla przedmiotu składającego się tylko z wykładów przewidziane są ćwiczeniowe formy aktywności, w tym praca zespołowa jest kilka na każdym poziomie studiów (m.in. „Zarządzanie rozwojem organizacji”, „Marketing strategiczny”). Każdy taki przypadek powinien być monitorowany pod kątem zastosowania określonych narzędzi oraz weryfikacji czy rzeczywiście dały zamierzony efekt.

Podsumowując można stwierdzić, że dobór treści kształcenia (ze wskazanymi wyjątkami dotyczącymi konkretnych specjalności), formy prowadzenia zajęć oraz stosowane metody dydaktyczne, określone są w sposób umożliwiający osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia dla kierunku *ekonomia* na I oraz II stopniu.

Na studiach I stopnia program studiów umożliwia studentowi wybór przedmiotów w wymiarze przekraczającym 30% łącznej liczby punktów ECTS. Na moduł przedmiotów do wyboru składają się przedmioty specjalnościowe (42 punkty ECTS), język obcy (10 punktów ECTS), seminarium (9 punktów ECTS). Ponadto student wybiera przedmioty, które są oferowane dla wszystkich kierunków studiów w ramach tzw. Akademii liderów (8 punktów ECTS) oraz historię gospodarczą / geografii ekonomiczną (2 punkty ECTS). Łącznie student wybiera przedmioty, za które otrzymuje 71 punktów ECTS. Stanowi to 39,4% łącznej liczby punktów w toku studiów. Na studiach II stopnia program studiów umożliwia studentowi wybór przedmiotów w wymiarze przekraczającym 30% łącznej liczby punktów ECTS. Na moduł przedmiotów do wyboru składają się przedmioty specjalnościowe (25 punkty ECTS), język obcy specjalistyczny (3 punkty ECTS), seminarium (15 punktów ECTS) oraz przedmiot do wyboru (2 punkty). Łącznie student wybiera przedmioty, za które otrzymuje 45 punktów ECTS. Stanowi to 37,5% łącznej liczby punktów w toku studiów.

Łączna liczba punktów ECTS dla kierunku *ekonomia* zarówno dla I, jak i drugiego stopnia, jest określona w „Opisie programu studiów” przyjętego uchwałą RW 6/2013 z dnia 19 września 2013 r. w części „Sumaryczne wskaźniki ilościowe charakteryzujące program studiów”.

Ogólna liczba punktów jaką student uzyskuje na studiach I stopnia wynosi 180. Łączną liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać na zajęciach wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich i studentów Wydział określił na 92 na studiach stacjonarnych i 56 na niestacjonarnych. Jest to liczba stosunkowo wysoka, wymagająca dużej liczby konsultacji, poza zajęciami dydaktycznymi. W niektórych przypadkach liczba godzin konsultacji obejmuje tyle samo godzin co zajęcia (wykłady i ćwiczenia łącznie). W tym zakresie monitorowania wymaga realizacja godzin konsultacji, które są przewidziane dla poszczególnych przedmiotów. Wydział określił również łączną liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać na zajęciach o charakterze praktycznym - wynosi ona 74 punkty ECTS na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych. Liczba ta jest wysoka jak na profil ogólnoakademicki, biorąc pod uwagę stosunkowo niewielką liczbę zajęć laboratoryjnych oraz stosunkowo niski udział ćwiczeń w strukturze form zajęć. Kwalifikacja ta wymaga modyfikacji i powinna uwzględniać zajęcia które prowadzone są w warunkach zbliżonych do środowiska pracy. Prawidłowo jest określona liczba punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach zajęć z zakresu nauk podstawowych (67 pkt. ECTS na studiach stacjonarnych, tyle samo na niestacjonarnych). Przedmioty podstawowe dają studentom bardzo dobrą podstawę wiedzy ekonomicznej (łącznie aż 600 h na studiach stacjonarnych i 380 na niestacjonarnych). Liczba punktów ECTS za zajęcia oferowane w formie zajęć

ogólnouczeniowych wynosi 11 punktów ECTS., w tym 10 za zajęcia z języka obcego. Zajęcia te przyczyniają się do ogólnego rozwoju wiedzy studenta oraz zwiększają jego szanse na rynku pracy. Za zajęcia z wychowania fizycznego (tylko studia stacjonarne I stopnia) jest przypisanych 0 punktów ECTS. W rzeczywistości jednak studenci mają 40 h zajęć, w których uczestniczą, co stanowi już nakład pracy, który powinien być wyceniony w punktacji ECTS.

Na studiach II stopnia łączna liczba punktów ECTS, jaką student uzyskuje w toku studiów wynosi 120. Łączną liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać na zajęciach wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich i studentów Wydział określił na 50 na studiach stacjonarnych i 30 na niestacjonarnych. Jest to liczba stosunkowo wysoka, wymagająca dużej liczby konsultacji, poza zajęciami dydaktycznymi. Wydział określił również łączną liczbę punktów ECTS, którą student musi uzyskać na zajęciach o charakterze praktycznym - wynosi ona 48 punkty ECTS na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych. Prawidłowo jest określona liczba punktów ECTS, którą student musi uzyskać w ramach zajęć z zakresu nauk podstawowych (29 pkt. ECTS na studiach stacjonarnych i tyle samo na niestacjonarnych). Przedmioty podstawowe są dobrze dobrane, biorąc pod uwagę, że wiedza studenta powinna być na bardziej zaawansowanym poziomie, niż na studiach I stopnia. Wśród przedmiotów podstawowych są dwa przedmioty o charakterze ilościowym (14 punktów ECTS). Obecnie liczba punktów ECTS za zajęcia oferowane w formie zajęć ogólnouczeniowych wynosi 2 pkt. ECTS. Na studiach II stopnia nie ma zajęć z wychowania fizycznego.

Rozkład punktów ECTS pomiędzy semestrami jest równomierny (po 30 punktów w semestrze).

W oparciu o analizę systemu ECTS można stwierdzić, że są spełnione warunki określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia w części dotyczącej określania łącznej liczby punktów ECTS oraz rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 września 2011 r. w sprawie warunków i trybu przenoszenia zajęć zaliczonych przez studenta.

Dla cykli kształcenia, które rozpoczęły studia w poprzednich latach akademickich (obecny trzeci rok studiów pierwszego stopnia), plan studiów przewiduje 180 punktów koniecznych do ukończenia studiów. Ponadto w każdym semestrze student uzyskuje 30 punktów oraz 60 punktów w roku akademickim. Za zajęcia seminaryjne, w tym przygotowanie pracy licencjackiej student otrzymuje 10 punktów. Spełnione są zatem warunki określone w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2006 r. w sprawie warunków i trybu przenoszenia osiągnięć studenta.

Kolejność realizacji poszczególnych modułów w planie studiów jest ściśle zachowana. Najpierw realizowane są przedmioty modułu ogólnego i podstawowego, a następnie kierunkowego. Przedmioty specjalnościowe rozpoczynają się od IV semestru na studiach I stopnia. Na studiach II stopnia przedmioty specjalnościowe rozpoczynają się od III semestru, za wyjątkiem wykładu monograficznego, rozpoczynającego się od semestru drugiego. Struktura planu studiów (podział na moduły) oraz sekwencja przedmiotów jest bardzo logiczna i przejrzysta. Rozkład godzinowy przedmiotów w poszczególnych semestrach i latach jest bardzo wyrównany, z nieco mniejszą liczbą godzin na ostatnim semestrze.

Zagadnienie praktyk reguluje Uchwała Nr 19/2011 senatu KPSW z dnia 27 września 2011 r. („Regulamin studenckich praktyk zawodowych”). Na I stopniu w programie studiów przewidziane są 4 tygodnie praktyk z podziałem na dwie części: 2 tygodnie praktyki

kierunkowej oraz 2 tygodnie praktyki specjalnościowej. Merytoryczny opis treści praktyk znajduje się w opisie modułu oraz w programie praktyk dla kierunku (praktyka kierunkowa) oraz dla poszczególnych specjalności (część specjalnościowa praktyki). Program praktyk jest zatwierdzony Uchwałą Senatu z dnia 31 maja 2011 r. Program praktyki kierunkowej i specjalnościowej są komplementarne. Takie rozwiązanie należy ocenić pozytywnie z punktu widzenia możliwości osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia. Terminy realizacji praktyk nie budzą zastrzeżeń (praktyka kierunkowa powinna być zaliczona do końca III semestru, wówczas gdy student ma w planie studiów zajęcia z modułów podstawowych i kierunkowych, natomiast praktyka specjalnościowa powinna być zaliczona do końca V semestru). Takie terminy praktyk są dobrze wpisane w program studiów. W Uczelni funkcjonuje wyodrębniona jednostka – Studium Praktyk Studenckich, która zajmuje się m.in. organizacją i kontrolą praktyk. Wydział przedstawił listę ok. 50 miejsc, w których w r.a. 2012/2013 odbywały się praktyki zawodowe. Miejsca odbywania praktyk są bardzo różnorodne: są to przedsiębiorstwa, instytucje, w tym jednostki samorządu terytorialnego, banki, biura doradca podatkowego, itp. Biorąc pod uwagę profil tych firm oraz program praktyk można stwierdzić, że miejsca odbywania praktyk umożliwiają realizację ich programu na ocenianym kierunku.

Warunki zaliczenia praktyk reguluje Regulamin studenckich praktyk zawodowych. Praktyki dokumentowane są w dzienniczku praktyk. W dzienniczku szczegółowo opisana jest karta przebiegu praktyki, w której znajduje się wyszczególnienie wykonywanych przez studenta czynności na praktyce, wraz z ich potwierdzeniem przez opiekuna w miejscu odbywania praktyki. System kontroli praktyk przewiduje również wyrażanie „Opinii o praktyce studenta”, przez przedstawiciela instytucji, w której odbywa się praktyka. System praktyk realizowany przez Wydział należy ocenić pozytywnie, zapewnia on osiągnięcie założonych dla tego modułu efektów kształcenia oraz przyczynia się do osiągnięcia efektów kształcenia dla kierunku *ekonomia*, jak również zapewnia zdobycie przez studenta umiejętności praktycznych.

W programie studiów II stopnia nie są przewidziane praktyki zawodowe.

Zajęcia na studiach stacjonarnych odbywają się dla jednej grupy na drugim roku studiów licencjackich. Studenci mają zajęcia cztery dni w tygodniu. Wszystkie zajęcia odbywają się w siedzibie szkoły przy ul. Toruńskiej. W jednym przypadku w planie zajęć występuje zbyt duże zablokowanie zajęć (ośmiogodzinny blok wykładu z „Rachunkowości”).

Na studiach niestacjonarnych zajęcia zaplanowane są na 9 lub 10 zjazdach. W planie studiów zdarzają się również stosunkowo duże bloki wykładowe (6 i 7 h wykładu z „Polityki gospodarczej” na I stopniu oraz 6 h wykładu z „Historii myśli ekonomicznej” na II stopniu). Plan studiów nie zawiera „okienek”.

Liczebność grup studenckich reguluje Zarządzenie Nr 31/2010 Rektora z 22 grudnia 2010 r. Zarządzenie to określa liczebności grup ćwiczeniowych, laboratoryjnych i seminaryjnych. Wątpliwości może budzić nieco wysoka, maksymalna liczebność grup seminaryjnych (do 18 osób). Największa grupa wykładowa na kierunku *ekonomia* liczy 70 osób, ćwiczeniowa 35, a laboratoryjna 25 osób. Z powyższym zastrzeżeniem dotyczącym seminarium można stwierdzić, że organizacja procesu kształcenia na kierunku *ekonomia* wspiera osiągnięcie efektów kształcenia.

Studenci uzdolnieni na kierunku *ekonomia* w ramach indywidualizacji procesu kształcenia mają możliwość, przewidzianą regulaminem studiów, ubiegania się o indywidualny program kształcenia (IPK) oraz o indywidualną organizację toku studiów (IOS) (§22-24 Regulaminu

Studiów). W r.a. 2013/2014 zgodę na Indywidualną Organizację Studiów na kierunku *ekonomia* otrzymało 6 studentów

Wydział nie posiada osobnej oferty kształcenia dla studentów niepełnosprawnych, ale Uczelnia jest otwarta na potrzeby osób niepełnosprawnych. Uczelnia w ostatnich latach kilka razy została laureatem konkursu „Lodołamacze” organizowanego przez Polską Organizację Pracodawców Osób Niepełnosprawnych (m.in. za pozytywne podejście do potrzeb osób niepełnosprawnych).

3.2)

Ocena programu kształcenia na kierunku *ekonomia* I oraz II stopnia pozwala stwierdzić, że program studiów umożliwia osiągnięcie celów i efektów kształcenia, tak jak zostało to założone przez Wydział dla kierunku *ekonomia* (poza jednym efektem dla studiów II stopnia). Cele realizacji poszczególnych przedmiotów określone w karcie opisu modułu są zgodne z efektami kierunku, a treści programowe i metody dydaktyczne sformułowane dla poszczególnych przedmiotów (modułów) odpowiadają celom i założeniom określonym dla kierunku *ekonomia*. Zatem program kształcenia, efekty kształcenia, metody weryfikacji zakładanych efektów kształcenia, proces dyplomowania oraz praktyki zawodowe tworzą spójną całość. Macierz efektów wymaga wskazania przedmiotów które pozwolą na realizację wskazanego efektu EK2A_W15 na studiach II stopnia .

3.3).

W raporcie Zespołu Oceniającego PKA z wizytacji przeprowadzonej w dniach 16 – 17 lutego 2008 r. zostało sformułowane zalecenie ograniczenie liczebności grup seminaryjnych. Ponadto Zespół Oceniający zalecił rozszerzenie oferty zajęć fakultatywnych oraz prowadzonych w językach obcych. Wydział od r.a. 2013/2014 posiada w ofercie wykłady do wyboru o charakterze otwartym (również dla innych kierunków oraz osób spoza Uczelni). Przedmioty te przewidziane są do realizacji w kolejnym roku akademickim. Wydział posiada również ofertę kształcenia w językach obcych, jednak obecnie nie jest ona uruchomiona. Liczebność grup została nieco ograniczona ale w dalszym ciągu uczelnia powinna dążyć do zmniejszenia liczebności grup seminaryjnych .

Ocena końcowa 3 kryterium ogólnego ocena:, w pełni,

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

3.1)

Program kształcenia realizowany przez Wydział umożliwia osiągnięcie założonych dla kierunku *ekonomia* efektów kształcenia. Częścią programu kształcenia jest matryca efektów kształcenia, która sporządzona jest w sposób szczegółowy, obejmujący istotność poszczególnych przedmiotów w realizacji efektów kierunkowych oraz formy prowadzonych zajęć. Jednak pewne wątpliwości w tym zakresie budzi ogólny charakter dwóch specjalności na II stopniu, tj. „rachunkowość przedsiębiorstw i finanse” oraz “zarządzanie kadrami z ekonomiką pracy”. Programy i nazwy wymienionych specjalności powinny być przeanalizowane pod kątem możliwości zapewnienia tak szerokiej wiedzy i umiejętności, w stosunkowo krótkim czasie kształcenia. W zakresie organizacji procesu kształcenia występują pewne niedociągnięcia, tj.: nadmierne blokowanie zajęć w planie, zarówno na studiach stacjonarnych, jak i niestacjonarnych.

Wydział, zgodnie z zaleceniem rozszerzył ofertę zajęć fakultatywnych oraz prowadzonych w językach obcych. Jednak w zakresie zajęć w językach obcych oferta ta

nie jest uruchomiona. Ponadto na Wydziale nadal należy dążyć do zmniejszenia liczby studentów w grupach seminaryjnych.

3.2)

Analiza programu kształcenia na kierunku *ekonomia* na I i II stopniu pozwala stwierdzić, że zakładane efekty kształcenia, treści programowe, formy zajęć oraz stosowane metody dydaktyczne tworzą spójną całość. Matryca efektów kształcenia powinna wskazać przedmioty, które pozwolą na realizację wskazanego efektu EK2A_W15 na studiach II stopnia

Kryterium 4. Liczba i jakość kadry dydaktycznej a możliwość zrealizowania celów edukacyjnych programu studiów

4.1).

Na kierunku *ekonomia* na wizytowanym Wydziale zajęcia prowadzi 48 nauczycieli akademickich w tym 25 osób, z uwagi na dorobek naukowy lub doświadczenie zawodowe reprezentuje dziedzinę nauk ekonomicznych, dziesięć osób nauki społeczne, w tym takie dyscypliny jak: prawo, psychologia, polityka społeczna, socjologia, pedagogika. Wśród zatrudnionej kadry są ponadto przedstawiciele nauk humanistycznych ze specjalnością historia regionalna, jak i filozofią, a także nauk matematycznych ze specjalnością matematyka. Zatrudnieni są również lektorzy oraz praktycy gospodarczy do prowadzenia takich przedmiotów jak analiza finansowa przedsiębiorstw, rachunkowość budżetowa. Z uwagi na kwalifikacje naukowe wśród tych 48 osób znajduje się 11 nauczycieli akademickich z tytułem naukowym profesora (6) lub stopniem naukowym doktora habilitowanego, 22 doktorów i 15 magistrów. Struktura kwalifikacji naukowych oraz specjalności naukowych pozwala na realizację zakładanych efektów kształcenia.

Załącznik nr 5 Nauczyciele akademicy realizujący zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów, w tym stanowiący minimum kadrowe.

Cz. I. minimum kadrowe.

Załącznik nr 5 Nauczyciele akademicy realizujący zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów, w tym stanowiący minimum kadrowe.

Cz. I. minimum kadrowe. Cz. II. pozostali nauczyciele akademicy.

4.2).

Teczki osobowe zawierają dokumenty pozwalające na ocenę, czy nauczyciel akademicki spełnia wymagania do zaliczenia do minimum kadrowego na kierunku *ekonomia*, tj. czy posiada odpowiednie kwalifikacje naukowe (stopnie i tytuły naukowe oraz dorobek lub posiada doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią, związane z umiejętnościami wskazanymi w opisie efektów kształcenia dla ocenianego kierunku studiów – zgodnie z wymaganiami określonymi w § 12 ust. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia Dz. U. Nr 243, poz. 1445, z późn. zm.), w jakim wymiarze realizują pensum dydaktyczne, a także czy złożył nie później niż do dnia 30 czerwca roku poprzedzającego rok akademicki oświadczenie o wyrażeniu zgody na wliczenie do minimum kadrowego na studiach pierwszego i drugiego stopnia na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy zgodnie z wymaganiami określonymi w art. 112a ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o

szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r., poz. 572 i 742). W Uczelni wszystkie oświadczenia zostały podpisane w terminie zgodnym z wymaganiami określonymi w przepisach ustawy. Z informacji zawartych w tych oświadczeniach wynika, że wszystkie wskazane do minimum kadrowego osoby stanowią minimum kadrowe nie więcej niż dwukrotnie.

Z przedstawionej dokumentacji osobowej nauczycieli akademickich zaliczonych do minimum kadrowego wynika, iż są zatrudnieni w Uczelni na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy, nie krócej niż od początku semestru studiów, a więc zgodnie z wymaganiami określonym w § 13 ust. 1 i 2 wymienionego wyżej rozporządzenia.

Wszystkie wyżej wymienione osoby przeprowadzą osobiście na kierunku *ekonomia*, co najmniej 30 godzin zajęć dydaktycznych (samodzielni nauczyciele akademicki) oraz co najmniej 60 godzin (doktorzy), co spełnia wymagania określone w § 13 ust. 3 wymienionego wyżej rozporządzenia..

Do minimum kadrowego kierunku *ekonomia* zostało wskazanych przez Wydział łącznie 18 osób, w tym:

- do minimum na studiach pierwszego i drugiego stopnia zostało wskazanych 15 osób: 7 osób z tytułem naukowym profesora (5) bądź stopniem naukowym doktora habilitowanego (2) oraz 8 osób ze stopniem naukowym doktora.
- dodatkowo do minimum kadrowego kierunku *ekonomia* na studiach pierwszego stopnia zostały wskazane 3 osoby: 2 osoby z tytułem naukowym profesora (1) bądź stopniem naukowym doktora habilitowanego (1) oraz 1 osoba ze stopniem naukowym doktora.

W składzie 18 osób zgłoszonych do minimum kadrowego na studiach pierwszego i drugiego stopnia znajduje się 16 reprezentantów obszaru wiedzy, który odpowiada obszarowi kształcenia kierunku *ekonomia* tj. z obszaru nauk społecznych, dziedziny nauk ekonomicznych w dyscyplinie *ekonomia* (13 osób), finanse (2 osoby) i nauki o zarządzaniu (1 osoba) oraz 2 reprezentantów obszaru wiedzy spoza nauk społecznych: 1 osoba z obszaru nauk humanistycznych oraz 1 osoba z obszaru nauk przyrodniczych -nauki rolnicze z uwagi na dyplom doktorski ale z uwagi na dorobek naukowy reprezentujący nauki ekonomiczne. Ze względu na dorobek naukowy oraz kwalifikacje dydaktyczne wskazanej kadry - Zespół Oceniający PKA zalicza do minimum kadrowego kierunku *ekonomia* na studiach pierwszego i drugiego stopnia 12 osób: 6 samodzielnych nauczycieli akademickich oraz 6 doktorów natomiast dodatkowo na studiach pierwszego stopnia 3 osoby: 2 samodzielnych nauczycieli akademickich oraz 1 doktora. ZO PKA nie zalicza do minimum wskazanego kierunku 1 samodzielnego nauczyciela akademickiego oraz 2 doktorów ze względu na brak aktualnego dorobku badawczego, którego posiadanie jest niezbędnym warunkiem udziału w minimum kadrowym studiów pierwszego i drugiego stopnia oraz prowadzenia ogólnoakademickiego profilu kształcenia.

ZO zalicza łącznie do minimum kadrowego ocenianego kierunku 15 osób reprezentujących swoim dorobkiem naukowym, dyscyplinę *ekonomia* -10 osób ,dyscyplinę finanse -1 osoba i dyscyplinę nauki o zarządzaniu -1 osoba. . Należy jednak zauważyć, że potencjał kadrowy ocenianego kierunku w odniesieniu do grupy minimum kadrowego dla studiów I i II stopnia jest na poziomie liczbowego minimum (12 osób).

ZO PKA stwierdza jednocześnie, że dorobek naukowy i kwalifikacje dydaktyczne kadry prowadzącej zajęcia na wizytowanym kierunku , w tym tworzącej uznane przez ZO minimum kadrowe są adekwatne do realizowanego programu i zakładanych efektów kształcenia na kierunku *ekonomia* na studiach pierwszego i drugiego stopnia prowadzonych w ramach ogólnoakademickiego profilu kształcenia. Jednocześnie wskazuje, iż w kilku przypadkach niezbędna jest intensyfikacja prowadzonych przez nauczycieli akademickich badań tak, aby

mogły zostać spełnione wymagania minimum kadrowego odnośnie do studiów drugiego stopnia.

Jednoznaczna ocena spełnienia wymagań dotyczących minimum kadrowego dla ocenianego kierunku, poziomu i profilu studiów.

Stwierdza się, że Wydział Ekonomiczno-Społeczny spełnia wymagania określone przepisami prawa dla minimum kadrowego na kierunku ekonomia na studiach I i II stopnia. Do minimum kadrowego kierunku ekonomia studiów I i II stopnia zaliczono 12 osób w tym 6 samodzielnych nauczycieli akademickich i 6 doktorów. Ponadto Do minimum kadrowego studiów I stopnia zaliczono trzech pracowników w tym 2 samodzielnych nauczycieli akademickich i 1 doktora. Dorobek naukowy tych osób mieści się we wskazanych dyscyplinach naukowych do których odnoszą się efekty kształcenia: ekonomia, finanse i nauki o zarządzaniu .

Analiza obsady przedmiotów prowadzonych przez kadrę kierunku *ekonomia* pozwala zauważyć, iż nie zawsze zachowana jest zgodność dorobku naukowego Prowadzącego zajęcia z zakresem merytorycznym przedmiotu. I tak, w przypadku zajęć prowadzonych przez nauczycieli akademickich z minimum kadrowego zastrzeżenia dotyczą obsady przedmiotu *Historia myśli ekonomicznej*. Natomiast jeśli chodzi o obsadę przedmiotów prowadzonych przez pozostałych nauczycieli akademickich, wątpliwości budzi powierzenie dwóm osobom zajęć (chodzi o ćwiczenia) o bardzo zróżnicowanej czy rozproszonej problematyce. W przypadku pierwszej osoby są to zajęcia z następujących ośmiu przedmiotów: *Ekonometria, Ekonomia integracji europejskiej, Polityka gospodarcza, Rachunkowość, Rachunkowość finansowa przedsiębiorstw, Rachunkowość zarządcza, Zarządzanie, Zarządzanie majątkiem obrotowym przedsiębiorstwa*. W przypadku drugiej osoby są to zajęcia z następujących pięciu przedmiotów: *Analiza ekonomiczna, Finanse publiczne i rynki finansowe, Gospodarka regionalna, Międzynarodowe stosunki gospodarcze, Zarządzanie zasobami ludzkimi*. Zdaniem ZO PKA, tak znaczące rozproszenie problematyki stanowczo nie sprzyja realizacji założonych efektów kształcenia a ponadto stanowi zbyt duże obciążenie dla (młodego) nauczyciela akademickiego z tytułem magistra i wpływa niekorzystnie na jego własny rozwój naukowy.

W przypadku jednej osoby z grupy pozostałych nauczycieli akademickich nie podano dyscypliny naukowej (ćwiczenia do przedmiotu *Socjologia pracy*), co uniemożliwia dokonanie oceny prawidłowości obsady zajęć dydaktycznych.

Minimum kadrowe należy ocenić jako stabilne. Wśród 16 nauczycieli akademickich zaliczonych przez ZO do odnośnego minimum tylko trzy osoby zostały zatrudnione w roku 2013, pozostali nauczyciele w roku: 2012 (1), 2011 (4), 2010 (2), 2009 (1), 2007 (3), 2006 (2), co świadczy o niskiej częstotliwości zmian składu ocenianego minimum kadrowego. Ponadto warto podkreślić, że umowy o pracę tych nauczycieli akademickich są długotrwałe. I tak kończące się w roku 2015 są 4 przypadki umów, w 2018 - 3, w 2020 -5, w 2030 -2 bądź zawarte zostały na czas nieokreślony (2).

Stwierdza się, że liczba pracowników naukowo-dydaktycznych (15) względem liczby studentów (341) wynosi 1 : 22,7 a więc spełnia obowiązujące wymagania (proporcja graniczna 1 : 160) i jest korzystna dla realizacji procesu dydaktycznego..

Załącznik nr 6 Informacja o hospitowanych zajęciach i ich ocena.

Ogólna ocena hospitowanych zajęć jest pozytywna.

4.3).

Istotnym elementem wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia jest prowadzenie właściwej polityki kadrowej, w tym właściwy dobór nauczycieli akademickich prowadzących kształcenie na ocenianym kierunku studiów.

W Raporcie samooceny (s. 23) stwierdza się, że głównym założeniem polityki kadrowej Uczelni jest przede wszystkim zatrudnianie kadry naukowo-dydaktycznej na pierwszym etapie. Można stwierdzić, że ta polityka jest realizowana bardzo skutecznie ponieważ w skład zaliczonego przez ZO PKA minimum ocenianego kierunku (16 osób) wchodzi 13 nauczycieli akademickich, dla których KPSW jest podstawowym miejscem pracy. Wg Raportu samooceny polityce tej towarzyszy rozszerzanie systemu motywacji i preferencji finansowych (system premiowy, przyznawanie grantów badawczych, konferencyjnych i szkoleniowych ze środków Uczelni, dofinansowanie otwarcia przewodu doktorskiego i prac badawczych związanych z przewodem itp.).

Za politykę kadrową odpowiada Dziekan natomiast zadaniem kierowników zakładów jest „rozpoznanie środowiska akademickiego i poszukiwanie kadry spełniającej założenia Uczelni i Wydziału” (Raport samooceny, s. 23), ponieważ Uczelnia nie organizuje konkursów na stanowiska (w prasie, czasopismach tematycznych oraz na stronie MNISW zamieszczane są ogłoszenia o poszukiwaniu nauczycieli akademickich). Stwierdza się, że „przy zatrudnianiu osób wchodzących w skład kadry dydaktycznej bierze się pod uwagę przed wszystkim przedstawioną dokumentację dorobku naukowego, dydaktycznego i zawodowego”. Zasadę tę należy ocenić pozytywnie jednakże zawarte w Raporcie ZO PKA uwagi i zastrzeżenia wobec poziomu dorobku badawczego reprezentowanego przez niektórych nauczycieli skłaniają do podjęcia pewnych działań w tym zakresie. Natomiast pozytywnie należy ocenić udział znającej język polski kadry międzynarodowej (5 osób w minimum) w procesie kształcenia.

Na podstawie złożonego wniosku decyzję o zatrudnieniu podejmuje Rektor natomiast od nowego roku akademickiego planuje się przedstawianie kandydatur do zaopiniowania na Radzie Wydziału.

Jak stwierdza Raport samooceny (s. 23-24), prowadzona przez KPSW ocena kadry obejmuje zgodnie z założeniami i celami Uczelnianego Systemu Zapewnienia i Doskonalenia Jakości Kształcenia (Uchwała Senatu KPSW z dnia 27.09.2011 r.) trzy elementy: jakość prowadzonych zajęć dydaktycznych (ankietyzacja, hospitacje, stopień przestrzegania dyscypliny odbywania zajęć), zaangażowanie w rozwój naukowy (liczba publikacji w czasopismach naukowych, ranga wydawnictw, udział w programach naukowo-badawczych, badawczych i rozwojowych, udział w konferencjach i seminariach, terminowość osiągnięcia kolejnych stopni i tytułów) oraz jakościowe osiągnięcia organizacyjne w pracach na rzecz Uczelni. Stwierdza się również, że najczęściej nie są przedłużane umowy z osobami, które otrzymały negatywną ocenę własnej pracy (m.in. na podstawie hospitacji i ankietyzacji studentów). Procedury weryfikacji czy oceny kadry należy ocenić jako przejrzyste i upowszechnione.

Istniejący system wspierania rozwoju naukowego kadry naukowo-dydaktycznej należy ocenić pozytywnie: chodzi o System Grantów Uczelnianych Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy. Pracownicy (oraz studenci) mogą ubiegać się o dofinansowanie projektów badawczych w postaci grantów indywidualnych i zespołowych (procedurę tę określa Regulamin Systemu Grantów Uczelnianych KPSW). Z rozmów z władzami Wydziału wynika, że owe wewnętrzne granty badawcze są oceniane przez Wydziałową Komisję Naukowo-Badawczą: w ramach ocenianego kierunku przyznano 1 grant oraz dofinansowano udział doktoranta w konferencji w Rzeszowie. ZO nie przedstawiono tematyki innych grantów wewnętrznych.

Formą wspierania rozwoju jest również własna baza wydawnicza Uczelni (monografie naukowe oraz Roczniki Ekonomiczne KPSW z punktacją ministerialną, od roku 2012 są to 3 pkt.). Uczelnia umożliwia również udział w kursach i szkoleniach zagranicznych (kursy językowe w Szwecji, e-learningowe we Włoszech). W ramach wymiany międzynarodowej (w analizowanym okresie) zajęcia za granicą prowadziło 7 nauczycieli akademickich związanych z kierunkiem (Turcja, Ukraina, Grecja).

Warto podkreślić, że KPSW gwarantuje pracownikom odpowiednią infrastrukturę lokalową i informatyczną (roczny zakup licencji oprogramowania typu STATISTICA, zakup baz danych GUS). Baza dydaktyczna Uczelni jest na wyróżniającym poziomie.

W ramach polityki kadrowej i finansowej przewidziana jest również dbałość o poziom rozwoju naukowego młodych pracowników m.in. przez prowadzenie otwartych dla całego środowiska bydgoskiego warsztatów dla doktorantów i habilitantów, których funkcjonowanie reguluje Zarządzenie nr 11B/2010 Rektora KPSW z 23.07.2010 oraz Regulamin warsztatów stanowiący załącznik do tego Zarządzenia. Warsztaty naukowo-badawcze prowadzone dla doktorantów i habilitantów lecz również dla studentów studiów II stopnia i absolwentów studiów I i II stopnia zasługują na szczególną uwagę: są kierowane od 2010 roku przez profesora wchodzącego w skład minimum kadrowego; prowadzona jest dokumentacja (protokoły, koncepcje / konspekty rozpraw, listy obecności). Warsztaty odbywają się regularnie co miesiąc, uczestniczy w nich 12-16 osób. Problematyka prezentowanych prac jest zgodna z kierunkiem *ekonomia*: np. stopień nasycenia wydatków na żywność w Polsce w latach 2005-2009; podmioty ekonomii społecznej na tle gospodarki rynkowej (relacje substytucjonalne czy komplementarne); społeczno-ekonomiczne determinanty regionalnego zróżnicowania płac w Polsce po 1990 roku; dochody a wydatki na żywność gospodarstw domowych w Polsce po akcesji do Unii Europejskiej. Efektem prowadzonych warsztatów są 3 otwarte przewody doktorskie oraz finalizowane 3 prace habilitacyjne.

Spotkanie kadry kierunku *ekonomia* z ZO odbyło się w sobotę 2.11. br. w g. 13:00-13:45, w Sali 202 C. Przewodnicząca ZO PKA po przywitaniu obecnych (15 osób), przedstawieniu składu ZO oraz wyjaśnieniu celu wizytacji sformułowała pytanie dotyczące wyobrażenia przyszłości kierunku *ekonomia* w kontekście obecnych dyskusji, przykładów modyfikowania formuły kierunku (np. kierunek *ekonomia menedżerska*). Zabierający głos wykładowca stwierdził, że rzeczywiście można odnieść wrażenie, że kierunek *ekonomia* jest w defensywie i większe zainteresowanie budzi dziś kierunek *finanse i rachunkowość*. Kierunek *ekonomia* przetrwa ale trzeba się dostosować do rynku pracy np. w sensie specjalności, należy brać pod uwagę oczekiwania pracodawców oraz selekcję naturalną szkół w kontekście niżu demograficznego. Przewodnicząca ZO stwierdziła, że kierunek *ekonomia* jest merytorycznie bardzo pojemny i nie ogranicza absolwentów w ich pozycji/ sytuacji na rynku pracy a wręcz umożliwia owo dostosowanie: Kolejny wykładowca wyraził poparcie dla tej opinii i dodał, że sam zajmuje się „pograniczem” ekonomii (pisze podręczniki dla szkół średnich) i jego zdaniem społeczeństwo powinno myśleć ekonomicznie w szerokim sensie a to zależy od rynku pracy i dlatego podążanie w bardzo wąskie kierunki (jak to miało miejsce w przeszłości) nie jest właściwe. Prowadzący własną firmę wykładowca zauważył, że nie można w trakcie studiów przekazać studentom całej wiedzy, należy dostarczać podstawy – w przyszłości absolwenta ukształtuje firma (w zależności od specyfiki działalności). Student powinien natomiast wynieść z uczelni umiejętność poprawnego myślenia i samodzielnej pracy nad problemem. Dziś w biznesie potrzebne jest bowiem kształcenie umiejętności rozwiązywania problemów. Wykładowca stwierdził, że powinno być mniej przedmiotów.. Przewodnicząca wspomniała, iż wiadomo, że Uczelnia powinna przygotować studenta do obecności na rynku pracy ale w przeszłości tylko 7% danego rocznika rozpoczynał studia,

dzisiaj jest to 60%. I to jest ogromne wyzwanie, jak kształcić tę tak bardzo zróżnicowaną w sensie intelektualnego rozbudzenia młodzież. Kolejny wykładowca zauważył, że *Ekonomia* jest „matką” i dlatego na I stopniu kształcenia powinna być *makroekonomia* i *mikroekonomia*, na II stopniu dopiero socjologia czy elementy filozofii. Jeśli chodzi o współpracę z biznesem: przykład UEP, w którym działa Klub Partnera: zdaniem pracodawców uczelnia powinna nauczyć studentów tylko myśleć a umiejętności nabiorą w firmie. Przed wszystkim należy umieć myśleć kategoriami ekonomicznymi (i tu wykładowca podał przykład Zjazdu PTE, na który – do jednego tylko panelu – zgłosiło się 200 referentów wyrażając obawy wobec możliwości pokierowania pracami tego panelu). Nie da się niczego powiedzieć merytorycznie z zarządzania czy problematyki przestrzennej, jeśli się nie ma podstaw z ekonomii. Na koniec dodał, że Europa jest dzisiaj inna i pracodawcy nie potrzebują już wyłącznie ludzi z umiejętnościami – zachęcając do lektury prac poświęconych „zajmującej” ekonomii. Przewodnicząca ZO zapytała zebranych, czy KPSW wspiera ich w badaniach naukowych? W odpowiedzi podano, że Uczelnia współfinansowała koszty uzyskania z GUS-u danych do potrzeb pracy doktorskiej i finansuje publikacje artykułów. Zwrócono również uwagę na możliwość uczestniczenia w naukowo-badawczych warsztatach dla doktorantów i habilitantów prowadzonych przez jednego z najwybitniejszych profesorów: dzięki prowadzonym dyskusjom, wsparciu merytorycznemu i metodologicznemu prowadzącego złożono w ostatnim czasie pracę doktorską (otwarty przewód). Zebrani wskazali na istniejący system grantów wewnętrznych: jest to pula środków wydzielona przez władze KPSW dla wykładowców, którzy prowadzą zajęcia na II stopniu i z której są finansowane wyjazdy na konferencje, koszty publikacji w Rocznikach KPSW. Składanie wniosków o te granty wzorowane jest na procedurze starań o granty zewnętrzne (np. muszą być dwie recenzje). Przewodnicząca ZO spytała, czy są szanse na wzrost punktacji przypisanej Zeszytom KPSW – zdaniem zebranych rozwój tych Zeszytów, międzynarodowy skład rady wydawniczej a przede wszystkim merytoryczny poziom publikacji umożliwią starania o uzyskanie 5 punktów (obecnie – 3 pkt.). Spotkanie ZO z kadrami minimum kierunku *ekonomia* zakończyło się złożeniem przez Przewodniczącą ZO PKA podziękowań zebranych za dyskusję.

4.4).

W stosunku do roku 2008, w którym odbyła się pierwsza ocena jakości kształcenia na kierunku *ekonomia*, nastąpiły istotne zmiany w składzie tego minimum, bowiem tylko 4 osoby (2 samodzielnych nauczycieli akademickich oraz 2 doktorów), to nauczyciele akademicy, którzy tworzyli to minimum w roku 2008.

Ocena końcowa 4 kryterium ogólnego : w pełni,

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

4.1)

Liczba pracowników naukowo-dydaktycznych i struktura ich kwalifikacji umożliwiają osiągnięcie założonych efektów kształcenia.

4.2)

Dorobek naukowy i kwalifikacje dydaktyczne kadry, zwłaszcza tworzącej minimum kadrowe mieszczą się w dyscyplinach naukowych: ekonomia, finanse i nauki o zarządzaniu, a więc w tych dyscyplinach, w których określono efekty kształcenia. Wydział spełnia wymagania kadrowe dla kierunku ekonomia na poziomie studiów I i II stopnia –profil ogólnoakademicki. W kilku przypadkach zaleca się pilną intensyfikację badań i wzrost publikacji w zakresie problematyki prowadzonych przedmiotów. Stwierdza się również zbytne rozproszenie zakresu prowadzonych przedmiotów w grupie nauczycieli akademickich spoza minimum kadrowego (dwie osoby).

4.3)

Wydział prowadzi politykę kadrową, która sprzyja podnoszeniu kwalifikacji i w dużym stopniu zapewnia pracownikom odpowiednie warunki rozwoju naukowego i dydaktycznego, również przez wymianę z uczelniami za granicą.

Kryterium 5. Infrastruktura dydaktyczna i naukowa, którą dysponuje jednostka a możliwość realizacji zakładanych efektów kształcenia oraz prowadzonych badań naukowych

Zdaniem ZO PKA Uczelnia zapewnia w stopniu wysokim bazę materialną, niezbędną do osiągnięcia końcowych efektów kształcenia na ocenianym kierunku studiów, a także uwzględniającą potrzeby osób niepełnosprawnych oraz prowadzenie badań naukowych.

Stan infrastruktury dydaktycznej, zasobów bibliotecznych oraz przystosowania infrastruktury do potrzeb studentów niepełnosprawnych należy ocenić jako bardzo dobry. Stopień zapewnienia przez Uczelnię bazy materialnej i laboratoryjnej niezbędnej do osiągnięcia końcowych efektów kształcenia na ocenianym kierunku studiów należy ocenić jako wyróżniający. Zasoby Uczelni to trzy obiekty będące własnością KPSW zlokalizowane w centrum miasta i w niedalekiej odległości od siebie. Budynek przy ul. Piotrowskiego posiada 2 aule, 2 specjalistyczne laboratoria komputerowe, 17 sal dydaktycznych, Bibliotekę Główną, kawiarnię, klub studencki, kioski internetowe nieprzerwanie dostępne dla studentów oraz w pełni skomputeryzowaną czytelnię multimedialną z zasobami bibliotecznymi również w wersji elektronicznej. Wszystkie sale wykładowe, ćwiczeniowe i laboratoria wyposażone są w stałe światłowodowe łącze internetowe. Budynek jest przystosowany do potrzeb studentów niepełnosprawnych.

Budynek przy ul. W. Belzy posiada 14 sal dydaktycznych, w tym 2 wykładowe, 1 aulę, 1 pracownię specjalistyczną, 2 laboratoria komputerowe oraz kawiarnię dla studentów. Laboratoria komputerowe posiadają specjalistyczne oprogramowanie NetBeans. Budynek jest przystosowany do potrzeb studentów niepełnosprawnych.

Przy ul. Toruńskiej znajdują się w rozbudowie dwa budynki dydaktyczne oraz budynek stanowiący siedzibę Rektoratu i administracji. Dotąd oddano do użytku budynek dydaktyczny, w którym mieszczą się 3 specjalistyczne laboratoria komputerowe oraz skrzydło budynku, w którym znajduje się 2 aule, 17 sal dydaktycznych, 5 specjalistycznych laboratoriów oraz m.in. siedziba Biura Karier. Budynek jest przystosowany do potrzeb studentów niepełnosprawnych. W budynku B znajduje się czytelnia multimedialna Biblioteki Głównej wyposażona w udogodnienia dla studentów niepełnosprawnych: oraz stanowiska komputerowe wyposażone w lupę elektroniczną, klawiaturę nakładkową, syntetyzator mowy-program Ivona.

Biblioteka Główna KPSW usytuowana przy ul. Piotrowskiego mieści wypożyczalnię oraz 2 czytelnie: czytelnię wydawnictw zwartych i ciągłych (32 miejsca), częściowo z wolnym dostępem do półek oraz czytelnię internetową obejmującą około 8 tys. pozycji literaturowych. Czytelnia ta posiada 18 stanowisk komputerowych z dostępem do Internetu i elektronicznych baz danych m.in.: BAZ EKON, EMIS, NATURE, SCIENCE, ELSEVIER, SPRINGER. Studenci mają również dostęp do programu edukacyjnego „Symfonia”, „Statistica” i systemu informacji prawniczej „Lex”.

Księgozbiór Biblioteki liczy około 42 tysięcy wolumenów, literatura oraz czasopisma zakupywane są zgodnie z potrzebami kształcenia poszczególnych kierunków, w tym kierunku *ekonomia*, biblioteczne zakupy uwzględniają pozycje literatury podstawowej i uzupełniającej podane w sylabusach. Biblioteka prenumeruje ponad 70 tytułów czasopism (2 anglojęzyczne), dla Wydziału Społeczno-Ekonomicznego i kierunku *ekonomia* są to m.in.: „Fundusze

Europejskie”, „Ekonomista”, „Ekonomika i organizacja przedsiębiorstw”, „Ubezpieczenia i Prawo Pracy”, „Kurier Finansowy”. Pracownicy Biblioteki Głównej nie prowadzą statystyki odwiedzin jednakże w trakcie wizytowania pomieszczeń przez ZO pojawiło się w Bibliotece łącznie kilkunastu studentów.

Dzięki umowom KPSW z Wojewódzką i Miejską Biblioteką Publiczną, Towarzystwem Naukowym Organizacji i Kierowania studenci mają dostęp do dodatkowych księgozbiorów.

Jeśli chodzi o bazę instytucji, których prowadzone są zajęcia praktyczne oraz dobór miejsc odbywania praktyk, Raport samooceny (s. 13) stwierdza, że „W Uczelni funkcjonuje wyodrębniona jednostka organizacyjna, Studium Praktyk Studenckich, która pełni rolę doradcy, ewentualnie proponuje miejsce praktyk zgodnie z kierunkiem kształcenia. O wyborze miejsc praktyk decydują sami studenci”. Ocena prawidłowości doboru tych miejsc nie jest możliwa do przeprowadzenia ze względu na brak informacji o charakterze tych instytucji.

Wydział dysponuje bazą dydaktyczną, która pozwala na realizowanie zakładanych efektów kształcenia. Budynek dysponuje salami wykładowymi, ćwiczeniowymi, audiowizualnymi, komputerowymi, konferencyjnymi, a także salami przeznaczonymi do obrony prac dyplomowych. Uczelnia oferuje studentom przestronne i dobrze wyposażone sale, a także odpowiednie do potrzeb kierunku wyposażenie w sprzęt multimedialny. Na potrzeby zajęć z wykorzystaniem programów komputerowych, studenci korzystają z przystosowanych do tego laboratoriów wyposażonych w stanowiska komputerowe, Wydział posiada licencje na wykorzystywane specjalistyczne programy. Sale dydaktyczne zapewniają dostęp do potrzebnego sprzętu takiego jak rzutniki i inny sprzęt multimedialny. Sale ćwiczeniowe i pracownie wyposażone są w duże ilości komputerów pracujących w ramach wewnątrzuczelnianej sieci komputerowej opartej o własną serwerownię. Pracownie posiadają również inne wyposażenie odpowiadające potrzebom obszarów kształcenia dla których zostały stworzone. Budynek jest przystosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami ruchowymi. Biblioteka oferuje studentom kierunku *ekonomia* dostęp do wymaganej przez prowadzących zajęcia literatury, oraz literatury uzupełniającej. Studenci mają także możliwość z korzystania z dobrze wyposażonej czytelnicy. Biblioteka oferuje studentom kierunku *ekonomia* dostęp do wymaganej przez prowadzących zajęcia literatury, oraz literatury uzupełniającej. W budynku przy ul. Piotrowskiego, gdzie mieści się Rektorat oraz Administracja ogólnouczelniana jest usytuowana Biblioteka Główna, Biuro Karier i Studium Praktyk.

Biblioteka główna obsługuje studentów wszystkich kierunków studiów. Ma również podpisane umowy z innymi bibliotekami uczelnianymi na wzajemne korzystanie ze zbiorów. W swojej ofercie posiada również publikacje niezbędne do realizacji procesu dydaktycznego na kierunku *ekonomia*.

Przy gromadzeniu literatury uwzględniane są potrzeby kadry naukowej, dydaktycznej i nauczycieli praktyków prowadzących zajęcia oraz studentów/słuchaczy.

We wszystkich budynkach Uczelni, można skorzystać z bezprzewodowego internetu, osoby nie posiadające komputerów przenośnych mogą skorzystać z ogólnodostępnych stanowisk, znajdujących się na korytarzach budynku. Uczelnia/wydział dysponuje także własnym studium telewizyjnym. Umożliwia ono realizację transmisji wybranych wykładów

Przedstawiona lista przedsiębiorstw i instytucji w których studenci kierunku *ekonomia* odbywają praktyki zawodowe w pełni pozwala na realizację zamierzonych celów praktyki i nabycia umiejętności zawodowych,

Rozmowa z władzami Uczelni pozwala uznać, że baza dydaktyczna w perspektywie długoletniej pozwoli na rozwój kierunku ekonomia. Zapewnione są nakłady na powiększania zasobów bibliotecznych co pokazują dotychczasowe rozmiary zakupów księgozbioru.

Ocena końcowa 5 kryterium ogólnego: w pełni,

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

Wydział dysponuje bazą dydaktyczną, która pozwala na realizowanie zakładanych efektów kształcenia.

Kryterium 6. Badania naukowe prowadzone przez jednostkę w zakresie obszaru/obszarów kształcenia, do którego został przyporządkowany oceniany kierunek studiów

Wizytowany Wydział prowadzi badania naukowe w obszarze nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia. Tematyka badań skupiona jest na następujących zagadnieniach :- Globalizacja w wymiarze ekonomicznym,

- kryzysy gospodarcze,
- wyzwania wspólnej polityki rolnej w integrującej się Europie,
- modernizacja gospodarstw rolnych w województwie kujawsko-pomorskim,
- zależności między dochodami a wydatkami na żywność gospodarstw domowych,
- rozwój zrównoważony w ujęciu regionalnym,
- gospodarka majątkiem komunalnym,
- rachunkowość w ekonomii stosowanej.

Efekty prowadzonych badań publikowane są między innymi we własnych wydawnictwach. Uczelnia prowadzi działalność wydawniczą od roku 2004. Wydawnictwo jest osobną jednostką Uczelni, w której publikowane są wydawnictwa ciągle (tj. Roczniki Ekonomiczne), prace naukowe oraz informacje naukowe i dydaktyczne.

W prowadzonych badaniach bierze udział przede wszystkim kadra naukowa tworząca minimum kadrowe. Uczelnia umożliwia studentom udział w projektach naukowych jak np. konferencjach m. in. organizowanej po raz trzeci przez KPSW Międzynarodowej Konferencji "Jeden świat - wiele kultur", podczas której planowany jest panel z aktywnym udziałem studentów Uczelni.

Rezultaty prowadzonych badań mogą być niewątpliwie wykorzystywane w procesie kształcenia na kierunku *ekonomia* ze względu na ich usytuowanie w obszarze nauk społecznych, w dziedzinie nauk ekonomicznych w dyscyplinie *ekonomia*, finanse i nauki o zarządzaniu czego świadectwem jest dorobek publikacyjny oraz (przedstawiona ZO) tematyka badawcza nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia na ocenianym kierunku. Należy jednak podkreślić, że w przypadku części nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe kierunku, dorobek publikacyjny jest dość skromny i w związku z tym konieczna jest intensyfikacja prowadzonych badań. Raport samooceny (s. 28) stwierdza, że badania te „mają bezpośrednie przełożenie na proces dydaktyczny poprzez wzbogacenie i unowocześnienie tematyki zajęć”. Interesującym przedsięwzięciem popularyzacji wyników badań są Międzynarodowe Otwarte Dni Nauki organizowane przez KPSW, których adresatami są studenci wszystkich bydgoskich uczelni, młodzież szkolna oraz mieszkańcy regionu. Organizowane przez Uczelnię wykłady otwarte, prelekcje oraz konferencje i warsztaty niewątpliwie pozytywnie wpływają na realizowany proces kształcenia. Warto podkreślić, że w analizowanym okresie Wydział Ekonomiczno-Społeczny zorganizował siedem konferencji naukowych - w tym pięć międzynarodowych - bezpośrednio powiązanych z obszarem wiedzy kierunku *ekonomia*. Na uznanie zasługuje również wysoka frekwencja pracowników naukowo-dydaktycznych w krajowych i międzynarodowych konferencjach

jednakże uwagę zwraca to, że biorą w nich udział najczęściej trzej pracownicy zaliczeni wyłącznie do minimum kadrowego studiów I stopnia.

Jednostka stwarza studentom możliwość uczestnictwa w badaniach naukowych: poza udziałem w programie Erasmus (w badanym okresie wyjechało 6 osób i przyjechało 12) studenci mogą uczestniczyć w cyklu warsztatów naukowych dla doktorantów i habilitantów, których tematyka dotyczy m.in.: problemów funkcjonowania gospodarki rynkowej. W Raporcie samooceny (s. 27) stwierdza się, że studenci współpracują z czasopiśmie „Roczniki ekonomiczne KPSW” w ramach Debiutów, którzy publikują artykuły na podstawie swoich prac dyplomowych (brak informacji nt. publikacji ich wyników). Przykładem prezentacji wyników badań prowadzonych przez studentów jest artykuł (we współautorstwie) studentki kierunku *ekonomia* w wydanej przez KPSW monografii, *Ekonomia i jej społeczne otoczenie* nt. zachowań konsumenckich w warunkach globalizacji. Warto podkreślić, że studentka ocenianego kierunku zajęła w roku 2012 I miejsce w VIII edycji ogólnopolskiego konkursu Krajowej Rady Spółdzielczej na najlepszą pracę z zakresu spółdzielczości. Udział studentów w badaniach naukowych można zatem ocenić jako skromny jednakże ważny. Studenci mogą również uczestniczyć w badaniach w ramach dwóch SKN: „Ekonomista” i „Rachunkowość”. Jeśli chodzi o inne formy indywidualizacji nauczania, to w Raporcie samooceny (s. 18) stwierdza się, że „Wydział jest otwarty na prowadzenie indywidualnego programu kształcenia lub indywidualnej organizacji studiów. Rozwiązania stosowane przez Uczelnię w zakresie indywidualizacji kształcenia, dają możliwości rozwoju zarówno studentom wybitnym jak i tym, którzy znaleźli się w trudnej sytuacji życiowej lub są niepełnosprawni”. Warto podkreślić, że przykładem takiej indywidualizacji programu kształcenia są inicjatywy na rzecz studentów zagranicznych, w tym *Orientation Programme* organizowany we współpracy z innymi uczelniami bydgoskimi dla studentów Erasmusa oraz działania wspierające proces adaptacji studentów pochodzących z Turcji, Ukrainy, Armenii, Grecji i Kazachstanu prowadzone przez Międzynarodowe Centrum Nauki i Edukacji oraz Centrum dla Studentów Zagranicznych KPSW.

Uczelnia prowadzi współpracę naukową i badawczą z uczelniami zagranicznymi w bardzo szerokim - jak na wielkość instytucji - zakresie: w ocenianym okresie realizowana była wymiana studentów z uczelniami w Kazachstanie, Turcji, na Łotwie; wymiana wykładowców z uczelniami w Bułgarii, Kirgistanie, Turcji, Grecji; wymiana pracowników (w tym nauczyciele akademicy pełniący funkcje organizacyjne w Uczelni) z uczelniami na Łotwie, w Czechach, Turcji. Prowadzone są prace nad wdrożeniem podwójnych dyplomów na kierunku *ekonomia* (w języku rosyjskim, na studiach I i II stopnia) oraz na kierunku *stosunki międzynarodowe* z uczelnią w Kazachstanie. Podpisano ponadto również szereg umów z uczelniami w zakresie wymiany studentów, współpracy naukowej w sferze wspólnych publikacji, organizacji konferencji, przygotowania projektów UE oraz w zakresie jakości i standardów kształcenia: Norwegia, Ukraina, Chiny, Włochy, Zambia, Portugalia. W związku z tymi przedsięwzięciami wpływ współpracy naukowej i badawczej z uczelniami zagranicznymi na proces dydaktyczny należy ocenić bardzo pozytywnie.

Jeśli chodzi o współpracę z uczelniami krajowymi, to na uwagę zasługują publikacje w „Rocznikach Ekonomicznych KPSW” będące autorstwa badaczy z wiodących ośrodków: SGGW, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, UMK w Toruniu, Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu oraz uczestnictwo kadry kierunku w konferencjach organizowanych przez te uczelnie. Działania te niewątpliwie mają pozytywny wyraz w wywieranym wpływie na proces dydaktyczny.

Przykładem współpracy z instytucjami z otoczenia społecznego i gospodarczego umożliwiającej wpływ na proces dydaktyczny interesariuszy zewnętrznych jest utworzenie od

roku akademickiego 2012/2013 Wydziałowej Rady Doradczej, na wzór działającej od lipca 2012 roku Uczelnianej Rady Doradczej Pracodawców, Przedsiębiorców i Samorządowców. Współpraca ta niewątpliwie przyniesie w przyszłości rzeczywiste inicjatywy w zakresie lepszego rozpoznawania oczekiwań rynku pracy i doskonalenia programu nauczania (Raport samooceny, s. 41).

**Ocena końcowa 6 kryterium ogólnego w pełni;
Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych**

Wydział prowadzi badania naukowe na kierunku ekonomia. Tematyka badań mieści się w obszarze nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia. Studenci biorą udział w projektach naukowych. Na wysoką ocenę zasługuje szeroka i bogata międzynarodowa współpraca oraz międzynarodowa wymiana studentów i nauczycieli akademickich.

Kryterium 7. Wsparcie studentów w procesie uczenia się zapewniane przez Uczelnię

7.1).

Zasady rekrutacji i tryb przyjęć na studia na kierunek *ekonomia* I i II stopnia określa Uchwała Senatu nr 26/2012 z dnia 29 maja 2012 r. w sprawie ustalenia warunków i trybu rekrutacji dla poszczególnych kierunków studiów, w tym prowadzonej w drodze elektronicznej, w roku akademickim 2013/2014.

Brak jest warunków przyjęć obcokrajowców oraz kandydatów z maturą międzynarodową. Wydział nie określił zasad weryfikacji efektów kształcenia, w przypadku kandydatów, którzy ukończyli kierunki nie należące do obszaru nauk społecznych, albo poprzez warunki rekrutacji lub po przyjęciu kandydatów na studia (np. poprzez określenie brakujących efektów kształcenia dla studentów, którzy studiowali kierunki spoza obszaru nauk społecznych). Rozmowa z władzami Uczelni pozwala uznać iż na studia II stopnia przyjmowani są kandydaci z kierunków pokrewnych. Wizytacja zajęć potwierdziła iż na I roku studiów zostali przyjęci na ogół kandydaci kierunku ekonomia- wykładowca na zajęciach zadawał pytania o wykształcenia ze studiów I stopnia. Wydział powinien opracować jednoznaczne warunki przyjęcia na studia II stopnia. Zasady rekrutacji nie zawierają regulacji dyskryminujących określoną grupę kandydatów.

7.2).

Nakład pracy studenta dla poszczególnych przedmiotów jest określony w sylabusach w części „Obciążenie pracą studenta”. Na ogół struktura nakładu pracy studenta jest określona prawidłowo. Liczba punktów jaką student otrzymuje za poszczególne przedmioty odpowiada w przybliżeniu ich wymiarowi godzinowemu. Przy określaniu liczby punktów ECTS dla poszczególnych przedmiotów brano była również pod uwagę trudność danego przedmiotu. Wyjątek mogą stanowić przedmioty, dla których zawyżona jest liczba godzin konsultacji. Np. „Ekonometria” 15 h wykładu, 15 h ćwiczeń oraz 30 godzin konsultacji w ramach tzw. godzin kontaktowych z nauczycielem. Wydaje się to mało prawdopodobne, szczególnie na studiach niestacjonarnych.

Zdaniem studentów system oceny osiągnięć studentów jest zorientowany na proces uczenia się, jest przejrzysty zapewniając przy tym obiektywizm formułowanych ocen.

Warunki zaliczenia semestrów wraz z niezbędną literaturą i zakresem materiału są studentom przedstawiane przez prowadzącego na pierwszych zajęciach.

Zaliczenia przeprowadzane są w różnej formie: egzaminów, testów, zaliczeń, ćwiczeń praktycznych, prezentacji itd., sprawdzając zarówno wiedzę, umiejętności jak i kompetencje studentów. Warunki zaliczenia semestrów: egzaminów, zaliczeń itd. wyraźnie określa Regulamin Studiów KPSW.

Prowadzący stawiają jasne kryteria odpowiadające treściom przedmiotów i sprawiedliwie oceniają wiedzę i umiejętności. Dodatkowo studenci są aktywni, mogą wykazać się wiedzą ponadprogramową na zajęciach i uzyskać dodatkowe oceny. Zaliczenia przeprowadzane są w różnej formie: egzaminów, testów, zaliczeń, ćwiczeń praktycznych itd., przez co sprawdzana jest zarówno wiedza, umiejętności jak i kompetencje studentów. Studenci wiedzą o możliwości skorzystania z egzaminu poprawkowego i egzaminu komisyjnego. Znają zasady postępowania określone w Regulaminie Studiów. W subiektywnym odczuciu studentów większość ocen ma formę sprawiedliwą i obiektywną, a stawiane im wymagania są sprawdzeniem przekazywanej wiedzy. Studenci znają swoje prawa dotyczące możliwości podchodzenia do egzaminów poprawkowych a także do egzaminów komisyjnych

7.3).

Możliwości jakie stwarza system ECTS nie są w pełni wykorzystywane przy wymianie międzynarodowej studentów. W ostatnich pięciu latach w ramach programu Erasmus wyjechało dwóch studentów. Nieco lepiej przedstawia się statystyka studentów przyjeżdżających w ramach Erasmusa – w ostatnich pięciu latach przyjechało 11 studentów. Wydział realizuje również umowy bilateralne (z Ukrainą i Kazachstanem), w ramach których w ostatnich pięciu latach wyjechało 5, a przyjechało 20 studentów. Stopień umiędzynarodowienia procesu dydaktycznego jest niewielki, ale wynika to również faktu, że zdecydowana większość studentów studiuje na studiach niestacjonarnych. Powoduje to mniejsze zainteresowanie wyjazdami zagranicznymi, szczególnie długookresowymi, ze względu na pracę zawodową.

Uczelnia oferuje możliwości wyjazdu na międzynarodowe wymiany oraz praktyki, w ramach programu Erasmus. Uczelnia podejmuje działania związane z promocją i rekrutacją wyjazdów w ramach podpisanych umów, jednocześnie prowadząc studia dla studentów przyjeżdżających z zagranicy. Pomimo potwierdzanej przez studentów dobrej promocji wyjazdów: pocztą elektroniczną, poprzez plakaty, stronę internetową Uczelni studenci kierunku dotychczas brali udział w wymianach międzynarodowych w małej liczbie. Najczęstszymi argumentami, którymi studenci tłumaczą tak małe zainteresowanie wyjazdami zagranicznymi w ramach programu studiów jest aktywność zawodowa, brak czasu, względy finansowe a także zobowiązania rodzinne.. Brakuje właściwych działań które zwiększałyby poziom wiedzy na temat systemu ECTS.

Uczelnia podejmuje działania związane z umiędzynarodowieniem jednostki (np. część zajęć prowadzona jest przez wykładowców z zagranicy). Na kierunku *ekonomia* studiują również studenci w ramach programów edukacyjnych skierowanych do studentów z Ukrainy oraz Kazachstanu.

7.4).

System działalności dziekanatów jest w opinii studentów skuteczny i dobrze zorganizowany, godziny otwarcia są dla studentów przystępne, a jakość obsługi jest oceniana wysoko pod względem merytorycznym a także uprzejmości i traktowaniu studentów.

Językiem prowadzonym na KPSW w ramach lektoratu jest angielski.. Naukę języka obcego studenci oceniają dobrze: poziom nauki uważają za odpowiednio dobrany do ich umiejętności. Zdaniem studentów prowadzący są w pełni przygotowani do prowadzonych

zajęć. Studenci kierunku *ekonomia* proces dyplomowania ocenili pozytywnie. Wybór promotora oraz temat pracy uzależniony jest od zainteresowań studenta. Student ma możliwość zaproponowania własnego tematu pracy lub wyboru któregoś tematu z listy.

Zapisy w Regulaminie Studiów stwarzają możliwość indywidualizacji studiów, studenci wskazują znajomość takiej możliwości, jednak z niej nie korzystają, gdyż nie mają takiej potrzeby. Szczegółowy opis przyznawania indywidualnego toku studiowania opisany jest w ww. regulaminie.

Uczelnia posiada platformę internetową służącą do obsługi procesu dydaktycznego, studenci korzystają z niej głównie w celu uzyskania informacji na temat ocen z zaliczeń i egzaminów a także informacji na temat odbywających się zajęć.

Pełne informacje na temat studiów, w tym również sylabusy są dostępne w Dziekanacie Wydziału, a także dostępne są na platformie internetowej Uczelni.

Studenci znają stanowisko opiekuna roku, który zostaje przypisany grupom rozpoczynającym studia (w celu wdrożenia ich w zasady działania Uczelni, udzielenia pomocy, rozwiązania problemów itp.). Studenci rzadko korzystają z jego pomocy, w większości nie odczuwając takiej potrzeby. W przypadku wystąpienia pewnych wątpliwości, zapytań dot. studiowania kontaktują się przede wszystkim ze starostami grup, później z opiekunem roku.

Wydział zapewnia studentom informację na temat prowadzonych zajęć, planów i programów studiów, szczegółowe sylabusy dostępne są dla każdego studenta w systemie informatycznym e-dziekanat, studenci podczas spotkania wyrazili jednak małe zainteresowanie sylabusami. Przyznali jednak oni, że mogą być one pomocne w przypadku zbyt dużych, bądź nieadekwatnych wymagań prowadzących zajęcia podczas zaliczeń przedmiotu, dotychczas nie było potrzeby korzystania z sylabusów w takich celach. W ramach prowadzonych zajęć studenci otrzymują na pierwszych zajęciach wymagania a także zakres obowiązującego materiału, wymagania te są konsekwentnie przez prowadzących. Zdaniem studentów większość przekazywanych treści jest, i będzie im przydatna i wykorzystywana w przyszłej pracy zawodowej.

Sylabusy przedmiotów zawierają niezbędne informacje dla studentów a w szczególności : wymagania wstępne, cele i efekty kształcenia, treści kształcenia, metody dydaktyczne oraz sposoby weryfikacji efektów kształcenia a także bilans czasu pracy studenta. Studenci nie zgłaszali zastrzeżeń do zalecanej literatury. Zalecane materiały dydaktyczne studenci uważają za przydatne, wspomagające osiągnięcie zakładanych celów i efektów kształcenia. .

Jednym z czynników motywujących studentów do osiągnięcia lepszych wyników w nauce jest stypendium Rektora. Kwoty stypendium rektora dla najlepszych studentów są zdaniem studentów odpowiednio wysokie do wkładu pracy włożonego w osiągnięcie danych wyników.

Uczelnia stworzyła własny fundusz stypendialny, przyznawany z jej własnych środków. Tak zwane „Stypendia Prezydenta” Uczelni skierowane są głównie dla studentów pierwszego roku, którzy osiągnęli najlepsze wyniki na egzaminie maturalnym i dyplomie ukończenia szkoły lub wyróżniają się wybitnymi osiągnięciami sportowymi. Jest to dodatkowe wsparcie dla studentów pierwszego roku, którzy jak wynika z Art. 181 Ust. 1 Ustawy, nie mogą otrzymywać stypendium rektora dla najlepszych studentów.

Również elementem zachęcającym jest możliwość uczestniczenia w projektach naukowych oraz możliwość publikowania efektów prac badawczych.

Podziału dotacji ze środków funduszu pomocy materialnej zgodnie z art. 175 ust. 4 Ustawy, dokonuje Wydziałowa Komisja Stypendialna. Skład WKS jest zgodny z obecnie obowiązującymi przepisami Ustawy. Regulamin FPM obejmuje wszystkie świadczenia pomocy materialnej wymagane w Ustawie (Art. 173 ust. 1).

. Wysokości stypendiów socjalnych oraz specjalnych i rektorskich są zatwierdzane przy udziale i zgodzie przedstawicieli studentów. Treść Regulaminu ustalania wysokości, przyznawania i wypłacania świadczeń pomocy materialnej dla studentów KPSW, studenci mogą znaleźć w dziekanacie Wydziału oraz na stronie internetowej.

Przedłożony podczas wizytacji wzorec umowy uczelnia – student w sprawie odpłatności za studia jest sformułowany w sposób przystępny i zrozumiały, również studenci nie zgłaszali zastrzeżeń co do treści i formy zawieranych umów. Podpisywany jest przez wszystkich studentów kierunku *ekonomia*.

Spotkanie ze studentami pozwala uznać, iż mimo drobnych zastrzeżeń studenci dobrze oceniają opiekę naukową, dydaktyczną i materialną.

Sytuacje konfliktowe na poziomie student – Uczelnia są bardzo rzadkie, i w przypadku takich zdarzeń dotychczas rozwiązywane były na poziomie administracyjnym Uczelni w sposób satysfakcjonujący studentów.

System rozpatrywania skarg polega na poinformowaniu o problemie Prorektora ds. studenckich lub Dziekana, który ma za zadanie rozwiązać kłopotliwą sytuację. Studenci powyższy proces uważają za dobrze działający.

Uczelnia tworzy warunki dla działalności organizacyjnej studentów oraz ich samorządności. Samorząd Studentów dysponuje własnym biurem, wyposażonym w odpowiedni sprzęt biurowy. Członkowie Samorządu mają możliwość korzystania z telefonów i sprzętu biurowego. W ocenie członków samorządu fundusze są wystarczające do prowadzenia aktywnej działalności na rzecz środowiska studenckiego. Samorząd ocenia współpracę z władzami Wydziału i Uczelni jako bardzo dobrą. Samorząd Studencki KPSW jest bardzo zaangażowany w życie kulturalne Uczelni oraz miasta Bydgoszczy. W Uczelni funkcjonuje Biuro Karier, które wspiera rozwój zawodowy studentów poprzez organizację staży, praktyk zawodowych, spotkań z przedstawicielami rynku pracy. Studenci Obecni na spotkaniu z ZO PKA posiadali informację na temat Biura Karier i jego inicjatyw (działań promujących wymiany międzynarodowe, oferty staży, praktyk itp.), jednak jak twierdzą, rzadko z nich korzystają z uwagi na brak czasu, a także na stałą aktywność zawodową

Studenci wypowiedzieli się o opiece naukowej, dydaktycznej i materialnej dobrze. Poziom zadowolenia z oferowanej im oferty oceniają jako wystarczający. Ww. opiekę w wizytowanej Uczelni uważają, w większości, za odpowiednią i zgodną z ich oczekiwaniami, a także co znaczna część studentów uznała za istotne, iż stosunek ceny studiów do ich jakości jest bardzo dobry. Studenci podczas spotkania z ZO PKA jako mocne strony procesu kształcenia w Uczelni wskazali: wykwalifikowaną kadrę dydaktyczną oraz dobry kontakt z prowadzącymi, którzy traktują ich partnersko. W opinii studentów ważnym elementem jest znaczna liczba miejsc parkingowych i nie duża odległość od centrum miasta, oraz od przystanków komunikacji miejskiej. Studenci podczas spotkania ocenili pozytywnie kompletność zawartych w programach poszczególnych przedmiotów (sylabusach) informacji.

Studenci podczas spotkania wskazywali na rozwiązania stosowane przez Uczelnię, które negatywnie wpływają na zdobywanie przez studentów wiedzy i umiejętności. Takim rozwiązaniem jest „blokowanie” zajęć z jednego przedmiotu. Wszystkie godziny zajęć z całego semestru odbywają się podczas jednego dwudniowego zjazdu. Również zaliczenie z takiego przedmiotu odbywa się w terminie tego samego zjazdu.

Zdaniem studentów wymagana literatura przez prowadzących jest właściwie powiązana z treściami jakie są im przekazywane na zajęciach. Ich zdaniem prowadzący są odpowiednio przygotowani zarówno merytorycznie jak również pedagogicznie do prowadzenia zajęć.

7.5).

Nie wskazano istotnych uwag

Ocena końcowa 7 kryterium ogólnego w pełni,

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

7.1)

Wydział ma określone i podane do wiadomości zasady rekrutacji, zgodnie z obowiązującym trybem. Uchwała rekrutacyjna jest bardzo syntetyczna, nie ma w niej określonych warunków przyjęć obcokrajowców oraz kandydatów z maturą międzynarodową (w przypadku studiów I stopnia). Ponadto Wydział w przypadku studiów II stopnia nie określił zasad, według których studenci, którzy ukończyli kierunki studiów licencjackich spoza obszaru nauk społecznych, uzupełnią efekty kształcenia.

7.2)

System oceny osiągnięć jest studentom znany, jest on dla nich zrozumiały, zorientowany na proces uczelnia się i w ich odczuciu sprawiedliwy

7.3)

Współpraca międzynarodowa jest rozwijana przez Uczelnię, co stwarza możliwości wyjazdów dla studentów, a także studiowania przez osoby z Ukrainy i Kazachstanu

7.4)

System pomocy naukowej, dydaktycznej i materialnej znacząco sprzyja rozwojowi naukowemu, społecznemu i zawodowemu studentów.

Kryterium 8. Stosowanie na ocenianym kierunku studiów wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia zorientowanego na osiągnięcie wysokiej kultury jakości kształcenia

8.1).

W Uczelni wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia został ustalony i zatwierdzony w Uchwale Senatu Nr 17/2004 z dnia 28 września 2004 r. w sprawie zatwierdzenia uczelnianego systemu oceny jakości kształcenia, uaktualniony Uchwałą nr 24/2011 z dnia 27 września 2011 r. w sprawie wprowadzenia Uczelnianego Systemu Zapewnienia i Doskonalenia Jakości Kształcenia w Kujawsko-Pomorskiej Szkole Wyższej w Bydgoszczy, oraz po raz kolejny Uchwałą Nr 12/2013 z dnia 25 czerwca 2013 r. w sprawie dokonania zmian w treści Uchwały Nr 24/2011 z dnia 27 września 2011 r. W dokumencie tym określono cele i zadania tego systemu oraz uczelnianego i kierunkowych zespołów ds. zapewnienia i doskonalenia jakości kształcenia. Jednostkami pomocniczymi systemu są: Zakład Ewaluacji Jakości Kształcenia, Rada Doradcza Pracodawców, Przedsiębiorców i Samorządowców, Studium Praktyk Zawodowych oraz Biuro Karier.

Zarządzeniem z dnia 6 marca 2003 r. Rektor powołał 4 – osobową Komisję ds. Oceny jakości kształcenia, której efektem prac był uchwalony w roku 2004 dokument: Uczelniany System Zapewnienia i Doskonalenia Jakości Kształcenia w Kujawsko-Pomorskiej Szkole Wyższej.

Obecnie Rektor Zarządzeniem nr 27/2012 z dnia 1 października 2012 r. powołał Uczelniany Zespół ds. Zapewnienia i Doskonalenia Jakości Kształcenia, w skład którego

weszli nauczyciele akademicy oraz studenci kierunków prowadzony w Uczelni, którego zadaniem jest opracowywanie jednolitych procedur służących zapewnieniu i doskonaleniu jakości kształcenia, przedstawianie rektorowi propozycji działań mających na celu doskonalenie procesu kształcenia, opracowywanie zasad tworzenia i archiwizowania dokumentacji procesu zapewnienia i doskonalenia jakości kształcenia oraz przedstawianie Senatowi Uczelni sprawozdań ze swojej działalności.

W celu realizacji zadań Uczelnianego Zespołu Dziekan wydziału powołał kierunkowe Zespoły, w tym Zespół dla kierunku *ekonomia*, którego zadaniem jest m. in. opracowywanie planów studiów zgodnych z KRK, wdrażanie na wydziale procedur zespołu uczelnianego, a także przekazywanie dziekanowi sprawozdań ze swojej działalności.

Uczelnia posiada dokumentację potwierdzającą funkcjonowanie powołanych zespołów, w tym powołanego Zespołu Wydziałowego odpowiedzialnego za prowadzenie ocenianego kierunku studiów.

Na podstawie dokumentów przedstawionych w czasie wizytacji stwierdzono, iż na posiedzeniach Senatu oraz Rad Wydziałów była omawiana problematyka związana z elementami systemu jakości kształcenia.

Działania Wydziału Ekonomiczno-Społecznego Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy zmierzające do zapewnienia wysokiej jakości kształcenia na kierunku *ekonomia* opierają się na zasadach i procedurach określonych przez Uczelniany System Zapewniania i Doskonalenia Jakości Kształcenia (przyjęty jako zmodyfikowana kolejna wersja systemu (pierwotnie sformułowanego w roku 2004. Podstawowym celem Uczelnianego Systemu Zapewniania i Doskonalenia Jakości Kształcenia jest ocena jakości wszystkich programów kształcenia, a w szczególności: analiza planów studiów i programów kształcenia przedmiotów pod kątem osiągania i weryfikacji efektów kształcenia; ocena procesu kształcenia, w tym organizacji i warunków prowadzenia zajęć dydaktycznych; badanie karier zawodowych absolwentów oraz opinii pracodawców w zakresie przygotowania absolwentów do pracy zawodowej; sprawdzanie jakości obsługi administracyjnej procesu dydaktycznego; ocena warunków socjalnych studentów, w tym możliwości uzyskiwania stypendiów; badanie mobilności nauczycieli akademickich i studentów; przegląd aktów prawnych regulujących proces kształcenia oraz sprawy socjalne studentów; ocena systemu nagradzania nauczycieli akademickich i pracowników administracyjnych związanych z procesem dydaktycznym, ocena informacji na temat kształcenia i spraw studenckich zamieszczonych na stronach Uczelni. Organami odpowiedzialnymi za funkcjonowanie wewnętrznego systemu zapewnienia i doskonalenia jakości kształcenia są: Uczelniany zespół ds. zapewnienia i Doskonalenia Jakości kształcenia, Kierunkowe Zespoły ds. Zapewnienia i Doskonalenia Jakości Kształcenia, Uczelniany Koordynator ds. Krajowych Ram kwalifikacji

Struktura organizacyjna Uczelnianego wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia na szczeblu wydziałowym przewiduje powołanie przez dziekana kierunkowego zespołu ds. zapewnienia Jakości kształcenia. Dziekan Wydziału Ekonomiczno-Społecznego zarządzeniem nr 2/2011 z dnia 10 listopada 2011 roku powołał Kierunkowy Zespół ds. Zapewnienia i Doskonalenia Jakości Kształcenia na kierunku *ekonomia* w którego składzie jest przedstawiciel studentów. Zadania Zespołu Kierunkowego są następujące:

- opracowanie planów studiów zgodnych z założeniami Krajowych Ram Kwalifikacji,
- wdrażanie na wydziale opracowanych przez Uczelniany Zespół ds. Zapewniania –i Doskonalenia Jakości Kształcenia procedur służących zapewnieniu i doskonaleniu jakości kształcenia,
- analizowanie i publikowanie wyników oceny jakości kształcenia,
- przedstawianie dziekanowi propozycji działań mających na celu podnoszenie jakości

- kształcenia na wydziale,
- przedstawianie Uczelnianemu Zespołowi ds. Zapewniania i Doskonalenia Jakości Kształcenia i dziekanowi corocznych sprawozdań z efektów działania Systemu Zapewniania i - Doskonalenia Jakości Kształcenia na kierunku.

Struktura zarządzania procesem dydaktycznym na kierunku *ekonomia* podporządkowana jest strukturze organizacyjnej Uczelni, Wydziału oraz wewnętrznego systemu zapewniania i doskonalenia jakości kształcenia. Zarządzenie jakością na kierunku *ekonomia* na poziomie Wydziału opiera się przede wszystkim na działalności Kierunkowego Zespołu ds. Zapewniania i Doskonalenia Jakości Kształcenia, relacjach z Zespołem uczelnianym, uprawnieniach Rady Wydziału i Dziekana oraz Władz Uczelni. Zespół oceniający uważa, iż należy rozważyć wprowadzenie do wewnętrznego systemu zapisu ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym*, który nakłada na dziekana obowiązek zasięgania opinii o jakości kształcenia od osób stanowiących minimum kadrowe. Opinia ta powinna stanowić podstawy do doskonalenia jakości kształcenia na wydziale.

Przedstawiona dokumentacja w tym raport samooceny oraz spotkania zespołu oceniającego z władzami uczelni, kadłą akademicką i studentami pozwalają stwierdzić, iż na kierunku *ekonomia* prowadzone są działania w zakresie doskonalenia jakości kształcenia.

1. Dokonuje się systematycznie przeglądów programów kształcenia. Z uwagi na wprowadzenie Krajowych Ram kwalifikacji Zespół ds. Zapewniania i Doskonalenia Jakości Kształcenia na kierunku „*ekonomia*” opracował programy kształcenia zgodne z efektami kształcenia dla obszaru nauk społecznych i określonymi przez Senat KPSW w Bydgoszczy efektami kształcenia dla kierunku „*ekonomia*” na poziomie pierwszego i drugiego stopnia. Nauczyciele akademicy przeanalizowali efekty kształcenia opracowane dla kierunku z efektami kształcenia dla swoich modułów i przygotowali sylabusy, które zawierają m.in. szczegółowe opisy efektów kształcenia, treści kształcenia, metody kształcenia i weryfikacji. Plan studiów i efekty kształcenia dla kierunku są systematycznie dyskutowane ze studentami kierunku, którzy weszli w skład Zespołu. Trwają także konsultacje z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Zebrano opinie o efektach kształcenia od członków Wydziałowej Rady Pracodawców, Przedsiębiorców i Samorządowców. Przedstawiony podczas wizytacji opracowany schemat procedury dotyczącej budowania programu kształcenia pozwala uznać, że wewnętrzny system wspomaga dostosowanie pogromu studiów do zakładanych efektów kształcenia poprzez konsultację a następnie weryfikację spójności między treściami kształcenia, formami zajęć, sposobami oceny efektów kształcenia a efektami kształcenia.

2. Wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia zakłada wykorzystanie do doskonalenia procesu dydaktycznego opinii studentów w procesie ankietowania. Podczas wizytacji przedstawiono raport oceny pracy dydaktycznej nauczycieli akademickich za rok akademicki 2011/2012. Kwestionariusz ankiety zawiera 11 kryteriów dotyczących organizacji zajęć, poziomu merytorycznego zajęć, klimatu społecznego zajęć, osobistych korzyści z zajęć i oceny efektów kształcenia. Studenci odpowiadają na poszczególne pytania przyznając punkty w skali od 1 do 5.. Ankieta ewaluacyjna na kierunku *ekonomia* przeprowadzana jest co semestr, poddawani jej są wszyscy prowadzący przedmioty w danym roku akademickim... Zdaniem studentów pytania sformułowane są dobrze, pozwalają na uzyskanie rzetelnych informacji na temat prowadzonych zajęć. Ankiety studenckie są anonimowe, a ich wypełnienie jest dobrowolne. Badanie przeprowadzane jest w formie papierowej, przez osobę niezwiązaną z tokiem studiów. Średnia ocen była wysoka 4,62. Na kierunku *ekonomia* udział w ankiecie wzięli tylko studenci studiów I stopnia. Udział w ankietowaniu był dość znaczący koło 40 %. Raport wyraźnie zaznacza iż niezbędne są działania zapewniające w procesie ankietyzacji udział studentów II stopnia. Raport posługuje się jedynie ocenami średnimi, które plasują się w granicach 4,58 - do 4,63. Zespół oceniający uważa, iż nie jest to właściwy parametr do wyciągania wniosków doskonalących. Należy szczególnie wnikliwie rozpatrzeć

oceny cząstkowe zarówno dla poszczególnych kryteriów jak i przedmiotów (a więc kadry) i podjąć działania doskonalące wobec tych zjawisk i problemów, które ocenione zostały najniżej. Oczywiście, że analizie powinny być poddane również oceny najwyższe aby wprowadzić zasadę popularyzowania dobrych praktyk. W opinii studentów Uczelnia powinna szerzej informować o wynikach przeprowadzanych badań.

3. Ważnym instrumentem oceny kadry jak i procesu dydaktycznego są hospitacje. Zespół oceniający otrzymał do wglądu plan hospitacji i wykonanie za rok akademicki 2012/2013 oraz plan na rok 2013/2014. Na kierunku *ekonomia* przeprowadzono osiem hospitacji w roku 2012/2013 w tym trzy u magistrów, jedna u pracownika samodzielnego i cztery u doktorów. Na rok 2013/2014 zaplanowano 14 hospitacji. Arkusze hospitacyjne uwzględniają ocenę przygotowania zajęć, procesu realizacji zajęć, oraz wartości merytorycznej zajęć. Osoba hospitująca ocenia zajęcia poprzez punktację oraz sformułowanie uwag i zaleceń. Analiza uwag pokazuje że brak jest uwag krytycznych.

4. Kadra akademicka poddawana jest ocenie okresowej zgodnie z zapisami Ustawy. Zespół oceniający otrzymał do wglądu regulamin oceny okresowej. Ocena obejmuje działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną. Ocena przewiduje uwzględnienie oceny z ankiet studenckich. Działalność dydaktyczna oceniana jest poprzez ankiety, hospitacje a ponadto uwzględnia obciążenie dydaktyczne, udział w procesie dyplomowania, autorstwo podręczników. Brak jest oceny innowacyjności zajęć. Przesłano pismo dziekana potwierdzające przeprowadzenie oceny okresowej. Kadra oceniana jest co roku przy czym samodzielnymi nauczycielami akademickimi co dwa lata.

Analiza struktury ocen nie budzi istotnych zastrzeżeń.

5. Weryfikacja efektów kształcenia na poszczególnych etapach. Weryfikacja efektów kształcenia na etapie przedmiotów wpisana jest w tradycję akademicką. Oceny dokonują nauczyciele akademicki według ustalonych zasad, które znane są studentom. Przegląd struktury ocen z ostatniej sesji egzaminacyjnej nie budzi istotnych zastrzeżeń. Zespół oceniający uważa iż w ramach wewnętrznego systemu powinna odbywać się analiza i przegląd wyników poszczególnych sesji egzaminacyjnej a wnioski powinny być wykorzystywane do doskonalenia jakości kształcenia. Wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia zakłada, iż Zespół ds. Zapewniania i Doskonalenia Jakości Kształcenia na kierunku „*ekonomia*”, po zakończeniu roku akademickiego, wybiórczo sprawdza czy zakładane efekty kształcenia zostały przez studenta osiągnięte, a przez nauczyciela właściwie zweryfikowane. Nie przedstawiono zespołowi oceniającemu wyników tej weryfikacji.

Kolejnym elementem procesu dydaktycznego podlegającym ocenie weryfikacji efektów kształcenia są praktyki zawodowe. Miejsca praktyk zawodowych dla studentów kierunku „*ekonomia*” studiów I stopnia przygotowuje Studium Praktyk Studenckich. Zaliczenia praktyk dokonuje Kierunkowy Opiekun Praktyk na podstawie Dziennika praktyk i oceny wystawionej przez opiekuna w miejscu praktyki. W przypadku zgodności pracy zawodowej studenta (najczęściej ocena ta dotyczy studentów niestacjonarnych pracujących zawodowo) z założonymi efektami kształcenia dla praktyk zawodowych Opiekun zalicza odbycie praktyki zawodowej na podstawie zaświadczenia o pracy. Końcowe efekty kształcenia weryfikowane są przez proces dyplomowania. Opracowane zostały standardy prac dyplomowych. Tematy prac dyplomowych zatwierdza Dziekan Wydziału. Procedury dyplomowania zostały określone w dokumencie „ Procedury związane z egzaminem dyplomowym na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym KPSW” zaakceptowanym przez Dziekana i pozytywnie zaopiniowanym przez Radę Wydziału. Wprowadzono w celu weryfikacji oryginalności prac system antyplagiacyjny.

6. Wewnętrzny System Zapewnienia i Doskonalenia Jakości Kształcenia przewiduje monitorowanie losów absolwentów. Podczas wizytacji przedłożono wyniki badań absolwentów kierunku *ekonomia* z dnia 7 grudnia 2012 roku. Ankietę wypełniło 22

absolwentów studiów I stopnia, w tym 14 pracujących. Wyniki monitoringu wskazały, iż absolwenci pracowali zgodnie ze swoim wykształceniem. Wskazano jako przedmioty najbardziej przydatne w pracy zawodowej -rachunkowość a w życiu społecznym -ekonomię, politykę społeczną i socjologię. Ankieta przyniosła też informację, że żaden absolwent w poszukiwaniu pracy nie korzystał z Biura Karier. Uczelnia przygotowuje się do badania losów absolwentów zgodnie z zapisami ustawy.

7. Zapobieganie zjawiskom patologicznym. Wprowadzono przedmiot „ochrona własności intelektualnej”, na którym otrzymują wiedzę na temat praw autorskich, dzięki której są świadomi odpowiedzialności za ich naruszenie. Ponadto nauczyciele akademicy dbają o zróżnicowanie tematów, zadań i projektów do opracowania przez studentów. do weryfikacji samodzielności wykonanych prac wykorzystywane są między innymi przeglądarki internetowe.

Wewnętrzny System Zapewnienia Jakości Kształcenia został wprowadzony w Kujawsko Pomorskiej Szkole Wyższej w Bydgoszczy w celu stałego podnoszenia jakości kształcenia uchwałą Senatu Uczelni a zatem społeczność akademicka miała możliwość wpływu na jego ogólną koncepcję. . Z przeprowadzonych rozmów i analizy dokumentacji wynika, iż członkowie Samorządu Studentów mają wpływ na funkcjonowanie Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia i aktywnie uczestniczą w działaniach z nim związanych. Przedstawiciele studentów, mają wpływ m. in. na tworzenie planów i programów studiów oraz modyfikacje w efektach kształcenia poprzez uczestnictwo w Zespołach / Komisjach / Radach odpowiedzialnych za powyższe działania, sugerowanie zmian w Regulaminie studiów itp. Organy Samorządu Studentów mają możliwość zapoznania się z dokumentami dotyczącymi studentów, jakie są przez Uczelnie opracowywane, a także opiniują ich wejście w życie..

W procesie kształtowania koncepcji kształcenia dla kierunku „*ekonomia*” uczestniczą: Zespół ds. Zapewniania i Doskonalenia Jakości Kształcenia, Rada Wydziału Ekonomiczno-Społecznego i Wydziałowa Rada Doradczą Pracodawców, Przedsiębiorców i Samorządowców. W skład dwóch pierwszych ciał kolegialnych wchodzi m.in. nauczyciele akademicy i studenci kierunku. Na posiedzeniach tych ciał studenci mogą wpływać na proces kształcenia i współuczestniczą w uchwalaniu programów kształcenia. Zatem uczestnictwo studentów i kadry w funkcjonowaniu Systemu tworzy możliwości dostosowania oferty kształcenia do potrzeb i możliwości interesariuszy wewnętrznych .

Rozmowa zespołu oceniającego z władzami Uczelni i wydziału podczas wizytacji pozwala uznać, że System zapewnił wprowadzenie działań doskonalących. I tak np. Kierunkowy Zespół ds. Zapewniania i Doskonalenia Jakości Kształcenia dokonał szczegółowej analizy sylabusów w celu oceny spójności między efektami kształcenia deklarowanymi na poziomie kierunku a efektami kształcenia na poziomie przedmiotu. Zauważono niespójność na poziomie studiów II stopnia w module *ekonomia* menedżerska oraz w module zarządzanie kadrami. Część sylabusów została skierowana do korekty. Przegląd sylabusów przez Zespół oceniający pozwala stwierdzić, że sylabusy zostały opracowane właściwie i zawierają informacje dotyczące zarówno efektów kształcenia jak i metod ich weryfikacji. Opracowana została matryca efektów kształcenia określająca przyporządkowania efektów kierunkowych do obszarów z zakresu nauk społecznych. Dokonano weryfikacji zgodności kierunkowych efektów kształcenia z zasadami KRK. Matryca efektów została przesłana do nauczycieli akademickich i stanowiła podstawę do określania przedmiotowych/modułowych efektów kształcenia. Kierunkowy Zespół przeprowadził konsultacje z otoczeniem społeczno-gospodarczym nad efektami i programem kształcenia dla kierunku „*ekonomia*” w celu uwzględnienia oczekiwań rynku pracy w koncepcji kształcenia.

W Uczelni jak również na wizytowanym Wydziale od 2004 r. działa Internetowy System Obsługi Studenta (ISOS), który pełni rolę wirtualnego dziekanatu oraz Internetowy System Obsługi Pracownika (ISOP). Uczelnia przygotowuje portal informatyczny, na którym zostaną umieszczone plany studiów wraz z opisem zakładanych efektów kształcenia i sylabusami.

Cenną inicjatywą jest opracowana publikacja p.t. Ewaluacja Jakości Kształcenia wydana w roku 2011 w której opisano wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia uniwersytetu norweskiego, wybranych uczelni w Polsce oraz Kujawsko-Pomorskiej Wyższej Szkoły w Bydgoszczy. Opisano metody oceny jakości kształcenia. Zespół oceniający otrzymał do wglądu protokoły posiedzeń wydziałowego kierunkowego zespołu ds. Jakości Kształcenia jak i Uczelnianego Zespołu ds. Zapewnienia i Doskonalenia Jakości Kształcenia oraz Rady Wydziału. Przegląd protokołów (za lata 2011,2012 i 2013) pozwala ustalić że tematyką posiedzeń były takie problemy jak : wyniki ankietyzacji, działalność zespół Kierunkowych wytyczne dla Rad Wydziału w sprawie uchwalania programów kształcenia, archiwizacja prac etapowych, procedura ewaluacji zajęć, plan pracy zespołu uczelnianego, wymiana doświadczeń w zakresie prac nad jakością kształcenia., proces dyplomowania. Przedstawiono również sprawozdanie Uczelnianego Zespołu ds. jakości Kształcenia za rok 2012/2013. Członkiem tego zespołu jest prodziekan wydziału reprezentujący kierunkowy zespół dla kierunku *ekonomia*. Protokoły z posiedzeń Uczelnianego Zespołu wskazują że zadania są realizowane. Trzeba podkreślić, że dużo miejsca poświęcono na omówienie zasad opracowywania sylabusów wdrożeniu KRK, zajęć o charakterze praktycznym

8.2).

Na wizytowanym Wydziale powołano Wydziałową Radę Doradczą Pracodawców, Przedsiębiorców i Samorządowców. Rada liczy 11 osób przedstawicieli prestiżowych instytucji i firm regionu. Również na szczeblu Uczelni działa Rada Doradcza Pracodawców, Przedsiębiorców i Samorządowców, do której zadań należy:

- pomoc przy opracowaniu i modyfikowaniu planów studiów na poszczególnych studiach pierwszego i drugiego stopnia pod kątem przygotowania absolwentów do rynku pracy,
- udział przy tworzeniu planów studiów dla profilu praktycznego na poszczególnych studiach pierwszego stopnia oraz pomoc przy organizacji praktyk zawodowych.

Wydziałowa Rada Doradcza Pracodawców, Przedsiębiorców i Samorządowców opiniowała efekty kształcenia kierunku *ekonomia*. Opinie te sugerowały rozszerzenie efektów o umiejętności i kompetencje społeczne. Przedstawiono ponadto opinie przedstawicieli pracodawców jak np.: Opinia o efektach kształcenia Kujawsko-Pomorskiego Związku Pracodawców i Przedsiębiorców, Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Minikowie, Centrum Aktywizacji Zawodowej w Powiatowym Urzędzie Pracy w Bydgoszczy. Na podstawie rozmów z władzami Wydziału oraz przedstawionych protokołów spotkań z przedstawicielami rynku pracy można stwierdzić że na spotkaniach omawiano program kształcenia kierunku *ekonomia*. Spotkania te można uznać za właściwy początek współpracy prowadzącej do wymiany poglądów w zakresie wizji kształcenia na kierunku *ekonomia*. Zdaniem zespołu oceniającego, współpraca ta powinna przybierać odpowiednie formy tworzące platformę dialogu do budowania współpracy w prowadzeniu zajęć w warunkach zbliżonych do środowiska pracy, określania tematyki prac dyplomowych, budowania kontaktów studentów z firmami regionu.

Natomiast spotkanie z kadrami pokazało, że kadra jest zaangażowana w budowaniu efektów kształcenia, wizji kierunku i programu realizacji zakładanych efektów. Spotkanie z kadrami potwierdziło zaangażowanie kadry w budowanie kultury jakości. W opinii nauczycieli akademickich, wiedza pozostaje wciąż w zainteresowaniu rynku pracy i podstawach kształcenia. Stanowi bowiem w opinii kadry, fundament z którego można czerpać przez całe

życie zawodowe. Studenci kierunku *ekonomia* biorą udział w procesie zapewnienia jakości kształcenia poprzez udział w Radzie Wydziału Ekonomiczno- Społecznego, oraz w Uczelnianym i kierunkowym Zespole ds. Zapewniania i Doskonalenia Jakości Kształcenia. Zatem poprzez swoich przedstawicieli mogą wpływać na proces kształcenia, w tym oceniać zakładane efekty kształcenia i sposoby ich weryfikacji.

Tabela nr 1. Ocena możliwości realizacji zakładanych efektów kształcenia (odrębnie dla każdego poziomu kompetencji).

Zakładane efekty kształcenia	program i plan studiów	kadra	infrastruktura dydaktyczna/ biblioteka	działalność naukowa	działalność między-narodowa	organizacja kształcenia
Wiedza	+	+	+	+	+/-	+/-
umiejętności	+	+	+	+	+/-	+/-
kompetencje społeczne	+	+	+	+	+/-	+/-

- + - pozwala na pełne osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia
- +/- - budzi zastrzeżenia - pozwala na częściowe osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia
- - nie pozwala na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

Ocena końcowa 8 kryterium ogólnego *ocena: w pełni*,

8.1)

Struktura zarządzania jakością kształcenia na kierunku *ekonomia* jest przejrzysta i opiera się na kompetencjach dziekana Rady Wydziału i kierunkowego zespołu ds. jakości kształcenia. Na kierunku *ekonomia* dokonuje się przeglądów programu kształcenia, oceny jakości kadry akademickiej, oceny weryfikacji efektów kształcenia na wszystkich etapach.

8.2)

W procesie zapewnienia jakości kształcenia bierze udział kadra akademicka, studenci poprzez udział w gremiach związanych z wewnętrznym systemem zapewniania jakości kształcenia, oraz przedstawiciele rynku pracy w tym Rada Doradcza Pracodawców, Przedsiębiorców i Samorządowców

9. Podsumowanie

Tabela nr 2 Ocena spełnienia kryteriów oceny programowej

Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
	Wyróżniająco (6)	w pełni (5)	Znacząco (4)	Częściowo (3)	Niedostatecznie (2)
1. koncepcja rozwoju kierunku		x			
2. cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji		x			
3. program studiów		x			

4. zasoby kadrowe		x			
5. infrastruktura dydaktyczna		x			
6. prowadzenie badań naukowych		x			
7. system wsparcia studentów w procesie uczenia się		x			
8. wewnętrzny system zapewnienia jakości		x			

Kierunek *ekonomia* ma możliwości rozwoju na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy, z uwagi na podjęte działania w zakresie kształcenia studentów zagranicznych w tym z Ukrainy. Rozwój kierunku wymaga stałej troski o rozwój kadry samodzielnych nauczycieli akademickich. Owocna jest współpraca w zakresie badań naukowych a także rozwoju dydaktyki z kadrami UEK w Poznaniu. Wewnętrzny system wspomaga doskonalenie jakości kształcenia co szczególnie można zauważyć w budowaniu i przeglądzie programu studiów i weryfikacji efektów kształcenia. Bardzo dobra baza dydaktyczna tworzy warunki do dalszego rozwoju kierunku.